

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
THE THAILAND RESEARCH FUND

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยเรื่อง

รูปแบบการบริหารจัดการและการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญา
ของมหาวิทยาลัย

โดย

สถาบันทรัพย์สินทางปัญญาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พฤศจิกายน 2548

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการและการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญา ของมหาวิทยาลัย

คณะผู้วิจัย

สังกัด

1. รศ.ดร. วิศณุ ทรัพย์สมพล	สถาบันทรัพย์สินทางปัญญาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. รศ.ดร. อุษณีย์ ยศยิ่งยวด	สถาบันทรัพย์สินทางปัญญาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. นางสาวภาสวรรณ สกุลสุจิราภา	สถาบันทรัพย์สินทางปัญญาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. นายมงคล แก้วมหา	สถาบันทรัพย์สินทางปัญญาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. นายอนุรักษ์ บรรณศักดิ์	สถาบันทรัพย์สินทางปัญญาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
6. นางสาวอัคราภร วิชญะเชียร	สถาบันทรัพย์สินทางปัญญาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
7. นางสาวปภาวี กิตติกันตวงศ์	สถาบันทรัพย์สินทางปัญญาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชุดโครงการทุนวิจัยนวัตกรรมสถาบัน

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้ศึกษาวิจัย ขอขอบคุณบุคคลและหน่วยงานต่างๆ ดังต่อไปนี้ ที่ได้มีส่วนช่วยให้ข้อมูลและ
ข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษานี้ ทำให้การศึกษานี้ประสบความสำเร็จและลุล่วงไปด้วยดี

รศ.ดร.พีรเดช ทองอำไพ	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
รศ.ดร.สุธีระ ประเสริฐสรรพ	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
รศ.สุชาดา ชินะจิตร	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
คุณวรากรณ์ งามจรรยาภรณ์	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
คุณอรจันทร์ ธรรมมิญช	ศูนย์พัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีร่วมเอกชน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
คุณนริษฐา กวีนันทวงศ์	สำนักงานเทคโนโลยี SMEs มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
คุณผ่องศรี เวสราวัช	ศูนย์ส่งเสริมงานวิจัยและทรัพย์สินทางปัญญา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
ดร.สุรังสี เดชเจริญ	ศูนย์วิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
ผศ.ดร.มนตรี ศิริปรัชญานันท์	ศูนย์วิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
รศ.ดร.นิทัศน์ กฤษณจินดา	ศูนย์เทคโนโลยีอุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง
คุณนุชนาฏ เขมะรังษี	สำนักประชาสัมพันธ์และบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร
รศ.ดร.กัญชลี เจริญานนท์	โครงการจัดตั้งหน่วยทรัพย์สินทางปัญญา มหาวิทยาลัยนครสวรรค์
ผศ.ดร.ภิญญา เปลิ้นบางช้าง	มหาวิทยาลัยนครสวรรค์
คุณลลนา อินทราลักษณ์	มหาวิทยาลัยนครสวรรค์
ผศ.ดร.ศุภชัย ปทุมนากุล	ศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ศาสตราจารย์อมเรศ ภูมิรัตน์	ศูนย์ประยุกต์และบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยมหิดล
คุณพิมพ์ประไพ ธีระชีพ	หน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจ มหาวิทยาลัยมหิดล
คุณตปนีย์ พรหมภัทร	สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร
คุณณัฐพรพร เมตตาสัตย์	ศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
คุณวนิชยา ศีลบุตร	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
คุณจินดาพร พลสูงเนิน	ศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
คุณพรชัย มาระเนตร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

สถาบันทรัพย์สินทางปัญญาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้รับทุนสนับสนุนวิจัย นวัตกรรมสถาบันจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการบริหาร จัดการและการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย โดยศึกษาจากนโยบายและ วิธีการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ ประกอบกับการสัมภาษณ์ ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยในประเทศ ผลการวิจัยสรุปไว้ใน รายงานวิจัยในแต่ละบท ครอบคลุมเรื่องต่างๆ ที่สำคัญ 5 เรื่อง ได้แก่ บทที่ 2 กล่าวถึงโครงสร้าง ของหน่วยงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย บทที่ 3 กล่าวถึงความเป็น เจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา บทที่ 4 กล่าวถึงการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาใน เชิงพาณิชย์ บทที่ 5 กล่าวถึงรูปแบบการให้แรงจูงใจ และบทที่ 6 กล่าวถึงการขัดกันของ ผลประโยชน์ที่ได้จากการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

โครงสร้างของหน่วยงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยใน ต่างประเทศที่ทำการศึกษแบ่งออกได้เป็น 4 รูปแบบหลัก ได้แก่ รูปแบบที่เป็นหน่วยงานภายใน มหาวิทยาลัย ซึ่งมีทั้งแบบรวมศูนย์ (Centralized Licensing Office) และแบบกระจายศูนย์ (Decentralized Licensing Office) มูลนิธิ บริษัท และกลุ่มผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ (Licensing Consortium) โดยหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นส่วนใหญ่ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อบริหารจัดการทรัพย์สิน ทางปัญญาของมหาวิทยาลัยให้เกิดประโยชน์มากที่สุด และมีรูปแบบการให้บริการที่คล้ายคลึงกัน เช่น การอำนวยความสะดวกในการจดสิทธิบัตร การเจรจาต่อรองกับภาคอุตสาหกรรมในการ อนุญาตให้ใช้สิทธิ การประชาสัมพันธ์ผลงานวิจัย ซึ่งแต่ละรูปแบบมีข้อดีและข้อจำกัดที่แตกต่าง กัน รูปแบบและลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับแต่ละมหาวิทยาลัยจึงขึ้นอยู่กับ วัฒนธรรมขององค์กร ความเชี่ยวชาญ สภาพแวดล้อมและศักยภาพของบุคลากร โดยปัจจัยที่ควร พิจารณาในการเลือกรูปแบบการดำเนินงาน คือ ความคล่องตัวในการดำเนินการ จำนวนงาน จำนวนบุคลากร ความเชี่ยวชาญของบุคลากร งบประมาณ รวมถึงความเชื่อมโยงระหว่าง หน่วยงานกับมหาวิทยาลัย ซึ่งจะส่งผลต่อความร่วมมือในการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการประดิษฐ์ ของนักวิจัย อาจารย์ และนิสิตนักศึกษา

หน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยมีข้อดี คือ ได้รับความร่วมมือจากนักวิจัย อาจารย์ และ นิสิตนักศึกษา ตลอดจนบุคลากรของมหาวิทยาลัยในเรื่องต่างๆ เช่น การเปิดเผยข้อมูลการ ประดิษฐ์ และถ้าเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ รายได้จากการอนุญาตให้ใช้สิทธิจะได้รับการยกเว้นภาษี แต่หน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย อาจจะมีผลเสียในการบริหารจัดการหากมีงานจำนวนมาก มีข้อจำกัดในเรื่องของความคล่องตัวที่ต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ต่างๆ ของมหาวิทยาลัย และอาจ

ไม่สามารถจ้างบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในอัตราเงินเดือนที่สูงได้ ทั้งนี้หน่วยงานแบบกระจายศูนย์จะมีความคล่องตัวในการดำเนินงานมากกว่าแบบรวมศูนย์ และมีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ แต่ปริมาณงานอาจจะไม่มากพอที่จะจ้างบุคลากรผู้เชี่ยวชาญหลายด้าน ส่วนมูลนิธิจะมีการดำเนินการคล่องตัวกว่าระบบมหาวิทยาลัย และป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นต่อมหาวิทยาลัย ในกรณีที่มีการฟ้องร้องเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญา แต่มีข้อควรระวังในเรื่องความร่วมมือจากบุคลากรของมหาวิทยาลัย และการประสานงานกับหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย สำหรับหน่วยงานที่อยู่ในรูปของบริษัทจะมีการดำเนินงานคล่องตัวกว่าระบบมหาวิทยาลัย แต่มีข้อจำกัดในเรื่องความร่วมมือจากบุคลากรของมหาวิทยาลัย และการประสานงานกับหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย เช่นเดียวกับมูลนิธิ อีกทั้งนักวิจัย อาจารย์และนิสิตนักศึกษาอาจไม่ไว้วางใจในการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการประดิษฐ์ หน่วยงานลักษณะนี้แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ บริษัทที่มหาวิทยาลัยเป็นเจ้าของ ซึ่งมีข้อจำกัดคือ ต้องใช้เงินสนับสนุนเพื่อให้บริษัทอยู่รอด และบริษัทภายนอกซึ่งมหาวิทยาลัยไม่ต้องลงทุนในการจัดการทรัพย์สินทางปัญญา แต่นโยบายในการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยและบริษัทอาจจะไม่สอดคล้องกัน ส่วนหน่วยงานรูปแบบสุดท้ายคือ กลุ่มผู้นุญาตให้ใช้สิทธิ มีข้อดีคือ มีมหาวิทยาลัยอยู่ในความดูแลเป็นจำนวนมาก ทำให้มีสิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีมากตามไปด้วย แต่มีข้อจำกัด คือ การดูแลอาจไม่ทั่วถึงหากมีบุคลากรไม่เพียงพอ โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับสิ่งประดิษฐ์แต่ละชิ้นไม่เท่ากัน อีกทั้งนักวิจัย อาจารย์และนิสิตนักศึกษาอาจไม่ไว้วางใจในการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการประดิษฐ์

สำหรับในประเทศไทยนั้น จากการประชุมผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการด้านทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยต่างๆ พบว่ารูปแบบของหน่วยงานบริหารจัดการด้านทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยแบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบ คือ หน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยแบบรวมศูนย์ และมูลนิธิ อย่างไรก็ตาม มหาวิทยาลัยบางแห่งยังไม่มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับผิดชอบทางด้านนี้โดยตรง แต่มีการมอบหมายผู้ดูแลเป็นกรณีๆ ไป โดยส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การกำกับของรองอธิการบดีฝ่ายวิจัย ซึ่งอุปสรรคในการดำเนินงานที่พบ คือ ผู้บริหารและบุคลากรส่วนมากยังไม่เข้าใจเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา มีนโยบายในการดำเนินงานที่ไม่ชัดเจน ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน และไม่มีการจัดสรรงบประมาณให้เหมาะสมกับปริมาณงาน

บทที่ 3 กล่าวถึงความเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา เมื่อพิจารณาเรื่องความเป็นเจ้าของสิทธิจากนโยบายของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดความเป็นเจ้าของสิทธิ ได้แก่ สถานะของผู้ประดิษฐ์ เงินทุนที่ใช้ในการวิจัย และเครื่องมือหรือสิ่งอำนวยความสะดวกที่ใช้ในงานวิจัย ถ้าสถานะของผู้ประดิษฐ์เป็นบุคลากรของมหาวิทยาลัย หรือ

ได้รับเงินทุนสนับสนุนของมหาวิทยาลัย หรือใช้เครื่องมือหรือสิ่งอำนวยความสะดวกในงานวิจัยของมหาวิทยาลัย สิทธิในการขอรับสิทธิบัตรย่อมตกเป็นของมหาวิทยาลัย แต่ในกรณีรับทุนสนับสนุนการวิจัยจากแหล่งทุนภายนอก หรือเป็นงานวิจัยร่วมกับหน่วยงานภายนอก สิทธิในความเป็นเจ้าของในทรัพย์สินทางปัญญา ควรทำการตกลงไว้ตั้งแต่สัญญาการรับทุนหรือสัญญาร่วมวิจัย เพื่อป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นภายหลัง

อย่างไรก็ตาม ด้วยความไม่ชัดเจนของกฎหมายเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตรหลายๆ กรณี และปัญหาของการเป็นเจ้าของร่วม มหาวิทยาลัยจึงควรกำหนดนโยบายในเรื่องนี้ให้ชัดเจน แต่ต้องมีความยืดหยุ่น เพื่อให้หน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการทรัพย์สินทางปัญญามีอำนาจที่จะใช้ดุลยพินิจได้ในบางกรณี เพื่อให้การบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญามีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่มหาวิทยาลัย รวมทั้งสร้างแรงจูงใจและมีการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรม เพื่อให้ นักวิจัยเปิดเผยผลงานประดิษฐ์ และโอนสิทธิให้กับมหาวิทยาลัย สำหรับลิขสิทธิ์วิทยานิพนธ์ของนิสิต/นักศึกษา มหาวิทยาลัยก็ควรจะมีนโยบายให้ชัดเจนว่า มหาวิทยาลัยจะเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์หรือไม่ ซึ่งในกรณีที่มหาวิทยาลัยประสงค์ที่จะเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยก็ควรจะทำข้อตกลงกับนิสิต/นักศึกษาให้โอนวิทยานิพนธ์ดังกล่าวให้แก่มหาวิทยาลัย โดยในสัญญาจะต้องกำหนดระยะเวลาไว้ด้วยว่าจะโอนมีกำหนดระยะเวลาเท่าไร และการโอนลิขสิทธิ์จะต้องทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้โอนและผู้รับโอน

บทที่ 4 กล่าวถึงการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาในมหาวิทยาลัย ซึ่งมีอยู่หลายรูปแบบ เช่น การรับทุนสนับสนุนการวิจัย การรับจ้างวิจัย การร่วมวิจัยและพัฒนา การอนุญาตให้ใช้สิทธิซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภทหลักๆ คือ การอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive Licensing) การอนุญาตให้ใช้สิทธิโดยมิได้เป็นการให้สิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Non-Exclusive Licensing) และการอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวแต่ไม่จำกัดเจ้าของสิทธิ (Sole Licensing) และการจัดตั้งเป็นบริษัทใหม่ (Spin-off Company)

แนวนโยบายในการใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์ในลักษณะการอนุญาตให้ใช้สิทธิและการจัดตั้งบริษัทใหม่ที่มีใช้ในมหาวิทยาลัยต่างๆ ทำให้สามารถแบ่งกลุ่มมหาวิทยาลัยตามแนวนโยบายดังกล่าวได้ 3 ประเภท คือ มหาวิทยาลัยที่มีแนวนโยบายเน้นการอนุญาตให้ใช้สิทธิเป็นหลัก มหาวิทยาลัยที่มีแนวนโยบายเน้นการอนุญาตให้ใช้สิทธิเป็นหลักแต่ให้ความช่วยเหลือเป็นบางส่วนในการจัดตั้งบริษัทใหม่ และมหาวิทยาลัยที่มีแนวนโยบายสนับสนุนส่งเสริมการจัดตั้งบริษัทใหม่ ซึ่งทุกมหาวิทยาลัยจะให้การสนับสนุนการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาและการดำเนินการอนุญาตให้ใช้สิทธิคล้ายกัน แต่จะแตกต่างออกไปในส่วนของ การสนับสนุนการจัดตั้งบริษัทใหม่จากการขออนุญาตให้ใช้สิทธิในเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นในมหาวิทยาลัย โดยพบว่ามหาวิทยาลัยที่มีนโยบายสนับสนุนการจัดตั้งบริษัทใหม่ จะให้ความช่วยเหลือบริษัทใหม่

ในเรื่องต่างๆ เช่น มีหน่วยบ่มเพาะธุรกิจในการช่วยเหลือด้านสถานที่ หรือให้คำปรึกษาด้านการพัฒนาธุรกิจ หรือการจัดทำแผนธุรกิจ หรือมีแหล่งเงินทุนสนับสนุนการจัดตั้งบริษัท

ในส่วนของการสนับสนุนการจัดตั้งบริษัทใหม่ หรือการที่มหาวิทยาลัยจะลงทุนในบริษัทใหม่ ไม่ว่าจะเป็นบริษัทที่มหาวิทยาลัยก่อตั้งขึ้นเองเพื่อผลิตสินค้าขายในเชิงพาณิชย์ หรือบริษัทที่ก่อตั้งโดยบุคคลอื่นที่มหาวิทยาลัยเข้าไปถือหุ้นด้วยนั้น มหาวิทยาลัยควรจะต้องคำนึงถึงประเด็นต่างๆ เช่น บทบาทหน้าที่ของนักวิจัยซึ่งเป็นบุคลากรของมหาวิทยาลัยในบริษัท การใช้ทรัพยากรของมหาวิทยาลัย การขัดกันของผลประโยชน์ถ้านักวิจัยนำผลงานไปใช้เชิงพาณิชย์เอง แหล่งเงินทุนสนับสนุนการจัดตั้งบริษัทใหม่ ตลอดจนภาพลักษณ์และชื่อเสียงของมหาวิทยาลัย

บทที่ 5 กล่าวถึงรูปแบบการให้แรงจูงใจ หรือการแบ่งปันผลประโยชน์ที่มหาวิทยาลัยให้แก่ นักวิจัย และหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยที่มีส่วนร่วมในการนำเทคโนโลยีไปใช้ในเชิงพาณิชย์ ซึ่งมีอยู่หลายรูปแบบ เช่น ส่วนแบ่งรายได้จากการอนุญาตให้ใช้สิทธิ (Royalty) โดยแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ ให้แก่ผู้ประดิษฐ์ หน่วยงานที่ผู้ประดิษฐ์สังกัด และมหาวิทยาลัย ทั้งนี้มหาวิทยาลัยอาจหักค่าใช้จ่ายการดำเนินการและการจดสิทธิบัตรก่อนที่จะแบ่งรายได้นี้ให้นักวิจัยและหน่วยงาน หรือหักเมื่อได้รับค่าสิทธิถึงจำนวนหนึ่งแล้ว การแบ่งสัดส่วนค่าสิทธิที่ได้รับมีอยู่ 2 ลักษณะคือ สัดส่วนค่าสิทธิแบบคงที่ ซึ่งผู้ประดิษฐ์และหน่วยงานจะได้รับเปอร์เซ็นต์ค่าสิทธิคงที่โดยไม่ขึ้นกับจำนวนรายได้ที่เกิดขึ้นจากการอนุญาตให้ใช้สิทธิและสัดส่วนค่าสิทธิแบบไม่คงที่ ซึ่งผู้ประดิษฐ์จะได้รับเปอร์เซ็นต์ค่าสิทธิผันแปรตามรายได้ที่มหาวิทยาลัยได้รับ กล่าวคือ เมื่อรายได้สูงขึ้น มหาวิทยาลัยจะแบ่งสัดส่วนค่าสิทธิให้แก่ผู้ประดิษฐ์เป็นเปอร์เซ็นต์ลดลงและแบ่งสัดส่วนค่าสิทธิกลับคืนแก่มหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้น นอกจากค่าสิทธิแล้วหุ้น (Equity) เป็นค่าตอบแทนอีกประเภทหนึ่งที่มหาวิทยาลัยรับจากผู้นำทรัพย์สินทางปัญญาหรือเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัยไปใช้แทนค่าตอบแทนที่เป็นเงินสด โดยทั่วไปมหาวิทยาลัยมักจะขายหุ้นทันทีเมื่อมีโอกาสและมูลค่าที่เหมาะสม การแบ่งผลตอบแทนจากหุ้นนี้ มหาวิทยาลัยอาจแบ่งเป็นเปอร์เซ็นต์หุ้นให้แก่ผู้ประดิษฐ์และหน่วยงาน หรืออาจแบ่งจากเงินที่ได้รับเมื่อขายหุ้นได้แล้วก็ได้ เงินสนับสนุนงานวิจัยและ กิจกรรมเริ่มต้นธุรกิจ (Research/Seed Fund) ก็เป็นแรงจูงใจอีกลักษณะหนึ่งที่บางมหาวิทยาลัยใช้ในการสนับสนุนงานวิจัยที่มีศักยภาพที่สามารถใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ได้ นอกจากนี้แล้ว การให้แรงจูงใจสามารถทำได้ในรูปของการให้รางวัล การขึ้นเงินเดือน การเลื่อนขั้นหรือตำแหน่ง การประกาศเกียรติคุณ รวมถึงการให้ความสำคัญแก่ผู้ประดิษฐ์ที่ดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องจากการมีส่วนร่วมในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในเชิงพาณิชย์ หรือการลดภาระงานด้านอื่นๆ ให้กับนักวิจัย ระหว่างการดำเนินการนำเทคโนโลยีมาใช้ในเชิงพาณิชย์ ซึ่งการให้แรงจูงใจวิธีนี้เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้ประดิษฐ์ที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าแรงจูงใจด้านการเงิน

สำหรับในประเทศไทย มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ได้กำหนดรูปแบบการให้แรงจูงใจอยู่ในรูปแบบของค่าสิทธิมากที่สุด นอกจากนี้ยังมีการให้รางวัลและนบกิจกรรมด้านทรัพย์สินทางปัญญาเหล่านี้เป็นภาระงาน และใช้ประเมินผลงานประจำปีเพื่อเลื่อนขั้นหรือขึ้นเงินเดือนอีกด้วย ส่วนการให้แรงจูงใจในรูปแบบของหุ้น และเงินสนับสนุนงานวิจัยและกิจกรรมเริ่มต้นธุรกิจนั้น มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ยังมิได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน หากแต่จะพิจารณาเป็นรายกรณีไป ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะยังอยู่ในช่วงเริ่มต้นสำหรับการพัฒนานโยบายด้านนี้ อย่างไรก็ตาม มหาวิทยาลัยควรจะได้วางแผนและกำหนดนโยบายด้านแรงจูงใจในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญาขึ้น เพื่อให้เกิดความชัดเจนและเป็นธรรม รวมทั้งเป็นขวัญและกำลังใจให้บุคลากรและหน่วยงานต่างๆ ของมหาวิทยาลัยได้เข้ามามีส่วนร่วมในการนำเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัยไปใช้ในเชิงพาณิชย์มากขึ้น

บทที่ 6 กล่าวถึงการขัดกันของผลประโยชน์ (Conflict of Interest) ที่อาจเกิดขึ้นในการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย กล่าวคือ การที่บุคลากรของมหาวิทยาลัยเป็นผู้ขออนุญาตใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยโดยได้รับค่าตอบแทน ซึ่งอาจเกิดขึ้นใน 2 ลักษณะ คือ การขัดกันของผลประโยชน์ในด้านทรัพย์สิน และประโยชน์อื่นที่มีได้อยู่ในด้านทรัพย์สิน เช่น รางวัล ตำแหน่งทางวิชาการ เป็นต้น โดยบุคคลที่อยู่ในสถานะที่อาจก่อให้เกิดการขัดกันของผลประโยชน์ ได้แก่ นักวิจัย นักศึกษา และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย บุคคลเหล่านี้รวมถึงบุคคลในครอบครัวอาจมีสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดการขัดกันของผลประโยชน์ได้ เมื่อสวมบทบาทซึ่งมีผลประโยชน์ทับซ้อนกัน โดยสถานะหนึ่ง คือ บุคลากรของมหาวิทยาลัยและ/หรือบุคคลในครอบครัวของบุคลากรเหล่านั้น ส่วนอีกสถานะหนึ่ง ได้แก่ ผู้ถือหุ้น พนักงาน ที่ปรึกษาของบริษัทที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ และบุคลากรของมหาวิทยาลัยซึ่งรับทุนวิจัยจากบริษัทที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ โดยทั่วไปมหาวิทยาลัยในต่างประเทศมักมีนโยบายที่ไม่เห็นด้วยหรือหลีกเลี่ยงการอนุญาตให้บุคลากรของมหาวิทยาลัยใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยโดยมีค่าตอบแทน เนื่องจากเห็นว่ามี ความซับซ้อนในการจัดการผลประโยชน์ ดังนั้นจึงต้องมีการกำหนดนโยบายเฉพาะเพื่อรองรับการอนุญาตให้ใช้สิทธิ แต่อย่างไรก็ตาม กรณีดังกล่าวก็สามารถเกิดขึ้นได้ ซึ่งเมื่อเกิดขึ้นแล้วมหาวิทยาลัยย่อมไม่สามารถใช้กระบวนการที่ใช้กับกรณีทั่วไปเข้ามาจัดการได้ เพราะนอกจากมหาวิทยาลัยจะได้ประโยชน์น้อยกว่าที่ควรได้รับแล้ว ยังไม่เป็นธรรมกับผู้ประกอบการอื่นที่เข้ามาขออนุญาตใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยอีกด้วย ในกรณีเช่นนี้ มหาวิทยาลัยของต่างประเทศส่วนมากจึงมีแนวนโยบายในการบริหารจัดการในแนวทางใกล้เคียงกัน เพียงแต่ว่าแต่ละมหาวิทยาลัยจะกำหนดผู้ที่มีหน้าที่รับพิจารณารายงานดังกล่าวต่างกันไปบ้าง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย คณะบดี

หรือหัวหน้าหน่วยงานของคณะหรือหน่วยงานที่นักวิจัยหรือเจ้าหน้าที่นั้นสังกัด และรองอธิการบดีฝ่ายวิจัย หรือคณะกรรมการพิเศษ ซึ่งในที่สุดแล้วทุกมหาวิทยาลัยจะกำหนดให้มีการพิจารณากรณีดังกล่าวโดยกระบวนการเฉพาะเป็นกรณีๆ ไป

ในระบบกฎหมายของประเทศไทยนั้น นักวิจัยหรือเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยซึ่งอยู่ในฐานะข้าราชการไม่สามารถที่จะดำเนินการประกอบธุรกิจในฐานะกรรมการผู้จัดการ หรือตำแหน่งอื่นที่มีลักษณะหน้าที่คล้ายคลึงกันได้ ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.2535 เว้นแต่เป็นการปฏิบัติราชการหรือได้รับมอบหมายจากอธิการบดี ซึ่งหากเป็นการปฏิบัติราชการหรือได้รับมอบหมายจากอธิการบดีแล้ว ก็ย่อมเป็นการทำไปเพื่อประโยชน์ของมหาวิทยาลัย ดังนั้นการขัดกันของผลประโยชน์ในสถานะกรรมการผู้จัดการของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทจึงเป็นเรื่องที่ไม่อาจเกิดขึ้นได้ อย่างไรก็ตามการขัดกันของผลประโยชน์ในสถานะอื่นๆ ก็ยังสามารถเกิดขึ้นได้ เช่นกรณีที่นักวิจัยซึ่งเป็นผู้ประดิษฐ์คิดค้นงานที่ได้ไปผลิตขายเอง ซึ่งหากพิจารณาตามหลักแล้ว ย่อมไม่สามารถทำได้ เนื่องจากงานนั้นเป็นของมหาวิทยาลัย แต่เนื่องจากนักวิจัยไม่ได้แจ้งให้มหาวิทยาลัยทราบว่ามีการประดิษฐ์เกิดขึ้น อาจจะไม่ด้วยไม่ทราบว่าตนมีหน้าที่ต้องแจ้ง หรือเมื่อทางนักวิจัยนำไปผลิตขายเองแล้ว ก็นำรายได้ส่วนหนึ่งกลับคืนสู่มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยจึงไม่ได้มีนโยบายหรือแนวปฏิบัติที่เคร่งครัดเพื่อจัดการกับกรณีดังกล่าว นอกจากนั้น แม้ว่านักวิจัยจะมีได้อยู่ในสถานะเป็นผู้ดำเนินการ หรือจัดการใดๆ อันเกี่ยวกับกิจการของบริษัท แต่การที่นักวิจัยหรือบุคคลในครอบครัวมีส่วนเกี่ยวข้องกับหน่วยงานที่เข้ามาขออนุญาตใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยซึ่งตนเป็นผู้วิจัยหรือมีส่วนวิจัยขึ้นมานั้น ก็เป็นเรื่องที่มหาวิทยาลัยควรพิจารณาอย่างระมัดระวังถึงผลดีผลเสียที่มหาวิทยาลัยจะพึงได้รับ จึงไม่ควรอย่างยิ่งที่จะพิจารณาและดำเนินการในกรณีดังกล่าวด้วยกระบวนการเดียวกับกรณีที่ผู้ขออนุญาตใช้สิทธิเป็นหน่วยงานที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องใดๆ กับบุคลากรหรือมหาวิทยาลัย หากมหาวิทยาลัยไม่สามารถที่จะกำหนดนโยบายเฉพาะกรณีได้ ก็ควรตั้งคณะกรรมการหรือกำหนดผู้มีอำนาจพิจารณาเป็นรายกรณีไป ซึ่งน่าจะเป็นแนวทางที่ช่วยให้มหาวิทยาลัยได้รับผลตอบแทนที่เหมาะสม และสามารถสร้างสรรค์ประโยชน์ต่อส่วนรวมได้ตามภารกิจของมหาวิทยาลัย

รหัสโครงการ : RDG 4890002
 ชื่อโครงการ : รูปแบบการบริหารจัดการและการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย
 ชื่อนักวิจัย : วิศณุ ทรัพย์สมพล และอุษณีย์ ยศยิ่งยวด สถาบันทรัพย์สินทางปัญญาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 E-mail address : wisanu.s@chula.ac.th
 ระยะเวลาโครงการ : มิถุนายน 2548 - พฤศจิกายน 2548

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อนำเสนอแนวทางในการวางนโยบายและการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาให้แก่สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย ด้วยการศึกษารูปแบบบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยต่างประเทศ ครอบคลุมรูปแบบของหน่วยงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา ความเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา การใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์ การแบ่งผลประโยชน์หรือการสร้างแรงจูงใจให้กับนักวิจัย และการขัดกันของผลประโยชน์

รูปแบบหน่วยงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยที่พบมีอยู่ 4 รูปแบบหลัก ได้แก่ รูปแบบที่เป็นหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย ซึ่งมีทั้งแบบรวมศูนย์ และแบบกระจายศูนย์ รูปแบบการจัดตั้งเป็นมูลนิธิ หรือการจัดตั้งเป็นบริษัท อีกรูปแบบหนึ่งคือ การใช้บริการจากบริษัทภายนอก รวมทั้งรูปแบบการร่วมมือกันเป็นกลุ่มผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิของมหาวิทยาลัยหลายๆ แห่งที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน ทั้งนี้ปัจจัยที่ควรคำนึงถึงในการพิจารณารูปแบบหน่วยงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย ได้แก่ ความคุ้มค่าในการจัดตั้งหน่วยงานโดยอาจพิจารณาจากปริมาณและคุณภาพของทรัพย์สินทางปัญญาที่มีเมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายของหน่วยงาน ความได้เปรียบเชิงภาษี และงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานของหน่วยงาน ความคล่องตัวในการบริหารจัดการ ความร่วมมือจากนักวิจัยและบุคลากรของมหาวิทยาลัย

ในการพิจารณาความเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญานั้น ถ้าสถานะของผู้ประดิษฐ์เป็นบุคลากรของมหาวิทยาลัย หรือได้รับเงินทุนสนับสนุนของมหาวิทยาลัย หรือใช้เครื่องมือหรือสิ่งอำนวยความสะดวกในงานวิจัยของมหาวิทยาลัย สิทธิในการขอรับสิทธิบัตรย่อมตกเป็นของมหาวิทยาลัย แต่ในกรณีรับทุนสนับสนุนการวิจัยจากแหล่งทุนภายนอก หรือเป็นงานวิจัยร่วมกับหน่วยงานภายนอก สิทธิในความเป็นเจ้าของในทรัพย์สินทางปัญญา สิทธิในการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา ตลอดจนการแบ่งสิทธิประโยชน์ ควรทำการตกลงไว้ในสัญญาการรับทุนหรือสัญญาร่วมวิจัย เพื่อป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นภายหลัง

รูปแบบการใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์ของมหาวิทยาลัย ทำได้หลายรูปแบบ การจะเลือกใช้รูปแบบใดนั้นขึ้นกับหลายปัจจัย เช่น สถานะภาพของงานวิจัย ความพร้อมในการประยุกต์ใช้ในอุตสาหกรรม ความต้องการของตลาด ความเสี่ยงในชื่อเสียงและความรับผิดชอบของมหาวิทยาลัยในผลงานนั้น ข้อจำกัดของการตีพิมพ์ผลงาน และนโยบายการสนับสนุนหรือการลงทุนของมหาวิทยาลัย

แรงจูงใจที่ให้นักวิจัยมีได้หลายรูปแบบ ได้แก่ การแบ่งรายได้จากค่าตอบแทนการอนุญาตให้ใช้สิทธิ การให้ถือหุ้นในบริษัทที่ขออนุญาตใช้สิทธิ และการให้รางวัล

การขัดกันของผลประโยชน์ที่ได้จากการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย อาจเกิดขึ้นได้ในการกรณีที่บุคลากรของมหาวิทยาลัยหรือบุคคลในครอบครัวเป็นผู้ขออนุญาตใช้สิทธิ ซึ่งมหาวิทยาลัยในต่างประเทศส่วนใหญ่มีนโยบายในการจัดการเรื่องดังกล่าวคล้ายคลึงกัน โดยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นผู้รายงานต่อต้านสังกัดและมอบหมายให้รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยหรือคณะกรรมการพิเศษ เป็นผู้พิจารณาเป็นกรณีๆ ไป

คำหลัก : ทรัพย์สินทางปัญญา รูปแบบหน่วยงาน เจ้าของสิทธิ การใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญา แรงจูงใจ การขัดกันของผลประโยชน์

Project Code : RDG 4890002
 Project Title : University Intellectual Property Management and Exploitation
 Investigators : Subsompon W. and Yodyingyuad A Chulalongkorn University Intellectual Property Institute
 E-mail address : wisanu.s@chula.ac.th
 Project Duration : June 2005 – November 2005

Abstract

The main objective of this research is to propose the guideline for policy planning and management of intellectual property for institution of higher education in Thailand, by means of reviewing and analyzing intellectual property management organization in foreign countries. The study includes the structure of the organization, the ownership of intellectual property right, the commercialization of intellectual property, the royalty distribution or incentives for the researcher and conflict of interest.

The organization model of intellectual property management for institution of higher education is divided into four main categories, namely an internal division in the university as centralized or decentralized licensing office, a foundation or a company established by the university, outsourcing service from external company or a licensing consortium which links up with various universities in the same area. The quantity and quality of the intellectual property produced in the university comparing with the expenses in operating the organization, the advantage from taxation, supporting budget from the university or government, management flexibility and collaboration from researchers and university staff are vital factors to be considered seriously before choosing the organization model.

In view of the ownership of intellectual property right, if the inventor is a university staff, financially supported by the university, or used university's equipments or facilities in support of the research, the university should have an exclusive right to apply for the patent. However, if the inventor receives the financial support from external source or collaborating with the researcher from outside, the ownership of intellectual property right, the management of intellectual property right and the benefit sharing should be specified in the agreement to prevent subsequent difficulties.

Intellectual property commercialization can be performed through various approaches depending on one's choice, such as the circumstances of the research, promptness for industrial utilization, market demand, reputation's risk and university's liability for particular invention, limitation for publication and supporting and investing policy of the university.

The incentives for researchers in commercializing their intellectual property are royalty fee, company's equity, and awards.

Conflict of interest with university intellectual property management may be caused in case of university's staff or family's member happens to be the applicant for that right. Most of foreign universities have similar policy to handle this issue by having interested person reporting to the superior. The issue should be subsequently determined by the assigned research vice president or special committee.

Keywords : Intellectual Property, Organization Model, Ownership, Technology Commercialization, Conflict of Interest, Incentive

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ข
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ค
บทคัดย่อ	ฅ
Abstract	ญ
สารบัญ	ฎ
สารบัญรูป	ฏ
สารบัญตาราง	ฒ
บทที่ 1 บทนำ	1-1
1.1 ความเป็นมาของโครงการวิจัย	1-1
1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย	1-2
1.3 แนวทาง/ขั้นตอนการดำเนินงาน	1-2
1.4 โครงสร้างของรายงาน	1-2
บทที่ 2 โครงสร้างของหน่วยงานบริหารจัดการด้านทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย	2-1
2.1 หน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย	2-2
2.1.1 สำนักงานอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบรวมศูนย์	2-2
2.1.2 สำนักงานอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบกระจายศูนย์	2-6
2.2 มูลนิธิ	2-9
2.3 บริษัท	2-13
2.3.1 บริษัทภายนอก	2-13
2.3.2 บริษัทที่มหาวิทยาลัยเป็นเจ้าของ	2-14
2.4 กลุ่มผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ	2-18
2.5 หน่วยงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย	2-22
เอกสารอ้างอิง	2-23
บทที่ 3 ความเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (IP Ownership)	3-1
3.1 ความนำ	3-1
3.2 นโยบายเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา	3-3

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

3.2.1	ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตรของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ	3-3
3.2.2	นโยบายเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตรของบางมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ	3-4
3.3	บทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดความเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตรและลิขสิทธิ์ของประเทศไทย	3-8
3.3.1	ผู้ประดิษฐ์หรือผู้ออกแบบผลิตภัณฑ์	3-8
3.3.2	นายจ้างหรือผู้ว่าจ้าง	3-9
3.3.3	หน่วยงานต้นสังกัดของข้าราชการ พนักงานองค์การของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจที่เป็นผู้ประดิษฐ์หรือผู้ออกแบบ	3-9
3.3.4	ผู้รับโอนสิทธิจากบุคคลตาม 3.3.1-3.3.3	3-10
3.4	ข้อเสนอแนะ	3-14
	เอกสารอ้างอิง	3-19
บทที่ 4	การใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์ (IP Commercialization)	4-1
4.1	ประโยชน์จากการนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ในเชิงพาณิชย์	4-1
4.2	รูปแบบการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยและทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยในเชิงพาณิชย์	4-2
4.2.1	สัญญาวิจัย (Research Contract)	4-2
4.2.2	การอนุญาตให้ใช้สิทธิ (Licensing)	4-6
4.2.3	การจัดตั้งเป็นบริษัทใหม่ (Start-Up/Spin-Off Company)	4-7
4.3	แนวนโยบายในการใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยในเชิงพาณิชย์	4-9
4.3.1	มหาวิทยาลัยที่มีแนวนโยบายเน้นการอนุญาตให้ใช้สิทธิเป็นหลัก	4-9
4.3.2	มหาวิทยาลัยที่มีแนวนโยบายเน้นการอนุญาตให้ใช้สิทธิเป็นหลัก แต่ให้ความช่วยเหลือเป็นบางส่วนในการจัดตั้งบริษัทใหม่	4-11
4.3.3	มหาวิทยาลัยที่มีแนวนโยบายสนับสนุนส่งเสริมการจัดตั้งบริษัทใหม่	4-12
4.4	สรุปและข้อเสนอแนะ	4-14
	เอกสารอ้างอิง	4-19

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 รูปแบบการให้แรงจูงใจ	5-1
5.1 ค่าสิทธิ (Royalty)	5-1
5.2 หุ้น (Equity)	5-5
5.3 การให้รางวัล (Reward/Promotion/Recognition)	5-6
5.4 เงินสนับสนุนพัฒนาเทคโนโลยีและกิจกรรมเริ่มต้นธุรกิจ (Research/Seed Fund)	5-6
5.5 แรงจูงใจในรูปแบบอื่นๆ	5-6
เอกสารอ้างอิง	5-8
บทที่ 6 การขัดกันของผลประโยชน์ที่ได้จากการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของ มหาวิทยาลัย	6-1
เอกสารอ้างอิง	6-12
บทที่ 7 สรุปและข้อเสนอแนะ	7-1
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก ตัวอย่างการหักค่าใช้จ่ายด้านการบริหารจัดการทรัพย์สินทาง ปัญญาของมหาวิทยาลัย	ผ-1
ภาคผนวก ข ตัวอย่างการแบ่งสัดส่วนค่าสิทธิของมหาวิทยาลัยต่างๆ	ผ-2
ภาคผนวก ค ผลที่ได้รับในแต่ละช่วงระยะเวลา (แบ่งเป็นราย 6 เดือน)	ผ-12

สารบัญรูป

	หน้า
รูปที่ 5.1 ช่วงสัดส่วนการแบ่งรายได้ระหว่างผู้ประกอบการ หน่วยงาน และมหาวิทยาลัย	5-3

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 การแบ่งปันผลประโยชน์จากการอนุญาตให้ใช้สิทธิเทคโนโลยีของ Johns Hopkins University	2-8
ตารางที่ 2.2 ตัวอย่างกลุ่มผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ	2-18
ตารางที่ 2.3 สรุปรูปแบบหน่วยงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย	2-20
ตารางที่ 2.4 ข้อดีและข้อจำกัดของหน่วยงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยรูปแบบต่างๆ	2-21
ตารางที่ 3.1 รายได้ของมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกาที่เกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542-2546	3-2
ตารางที่ 4.1 ลักษณะกิจกรรมที่พบในนโยบายแต่ละแบบ	4-13
ตารางที่ 5.1 ตัวอย่างมหาวิทยาลัยที่ใช้การแบ่งสัดส่วนค่าสิทธิแบบคงที่	5-2
ตารางที่ 5.2 ตัวอย่างมหาวิทยาลัยที่ใช้การแบ่งสัดส่วนค่าสิทธิแบบไม่คงที่	5-3

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของโครงการวิจัย

ทรัพยากรสินทางปัญญาเป็นบทบาทสำคัญยิ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศทั้งในปัจจุบันและอนาคต จะเห็นได้จากในเวทีการเจรจาการค้าระหว่างประเทศ ทรัพยากรสินทางปัญญาได้ถูกนำมาเป็นประเด็นหนึ่งในการเจรจา ทั้งนี้ทรัพยากรสินทางปัญญาจะช่วยให้ภาคเอกชนสามารถลงทุนและประกอบกิจการจากผลงานวิจัยใหม่ เพิ่มการจ้างงาน เพิ่มประสิทธิภาพหรือลดต้นทุนในการผลิต

ในประเทศไทย มหาวิทยาลัยเป็นแหล่งศึกษาและค้นคว้าวิจัยที่สำคัญ ซึ่งรวบรวมองค์ความรู้ต่างๆ ครอบคลุมเกือบทุกสาขาวิชา ผลงานวิจัยและเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นจึงเป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญในการพัฒนาเทคโนโลยีและเศรษฐกิจของประเทศ อย่างไรก็ตาม ผลงานวิจัยและเทคโนโลยีเหล่านี้ยังไม่ได้มีการจัดการอย่างเป็นระบบและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับการพัฒนาประเทศอย่างเต็มที่ ด้วยมีข้อจำกัดอยู่หลายประการ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ต้องเริ่มหาทิศทางและแนวทางในการบริหารจัดการทรัพยากรสินทางปัญญาที่เกิดขึ้นภายในมหาวิทยาลัยให้เป็นระบบ โดยการเริ่มดำเนินการอย่างจริงจัง เพื่อที่จะทำให้มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากมหาวิทยาลัยสู่สังคม เพื่อให้ผู้บริโภครับประโยชน์ ตลอดจนเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมพร้อมๆ กับที่จะทำให้มหาวิทยาลัยและผู้วิจัยมีแรงจูงใจในการนำทรัพยากรสินทางปัญญาไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นธรรมต่อไป มหาวิทยาลัยจึงจำเป็นต้องมีหน่วยงาน/องค์กรที่จัดตั้งขึ้นเพื่อบริหารจัดการทรัพยากรสินทางปัญญาที่เกิดขึ้นภายในมหาวิทยาลัย โดยรูปแบบและลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับแต่ละมหาวิทยาลัยอาจจะแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมขององค์กร ความเชี่ยวชาญ สภาพแวดล้อมและศักยภาพของบุคลากร

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมามหาวิทยาลัยหลายแห่งในประเทศไทยมีความตื่นตัวในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยมากขึ้น แต่เนื่องด้วยประสบการณ์ที่มีอยู่อย่างจำกัด ทำให้การบริหารจัดการทรัพยากรสินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย ณ ปัจจุบันยังขาดประสิทธิภาพและแนวนโยบายที่ชัดเจน การศึกษารูปแบบการบริหารจัดการและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย รวมถึงสิ่งที่เรียนรู้จากประสบการณ์และกรณีศึกษาของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศซึ่งประสบความสำเร็จในเรื่องดังกล่าว จึงเป็นสิ่งสำคัญ

ที่จะช่วยผลักดันให้การกำหนดนโยบายการวางแผนและการบริหารจัดการทรัพยากรทางปัญญาของมหาวิทยาลัยต่างๆ ในประเทศไทยมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางปัญญาของมหาวิทยาลัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ
2. เพื่อนำเสนอแนวทางให้แก่สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยในการวางแผนและบริหารจัดการทรัพยากรทางปัญญาของหน่วยงาน
3. เพื่อส่งเสริมให้มีการนำผลงานวิจัย เทคโนโลยี และทรัพยากรทางปัญญาที่คิดค้นขึ้นภายในสถาบันการศึกษาออกไปใช้ประโยชน์ในภาคการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 แนวทาง/ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ศึกษาและวิจัยระบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางปัญญาในมหาวิทยาลัยที่มีใช้ในประเทศต่างจากการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากหนังสือ บทความ ฐานข้อมูลต่างๆ เช่น จากอินเทอร์เน็ต และเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. สัมภาษณ์และประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ (Sector Expert) รวมถึงบุคลากรบริหารในส่วนที่เกี่ยวข้อง (Stakeholder) ด้วยการประชุมระดมความคิด (Brainstorming) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)
3. รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการวิจัย สัมภาษณ์ และการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นมาสังเคราะห์และประมวลผลร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยจากเอกสารและฐานข้อมูลต่างๆ จัดทำเป็นรายงานการศึกษา
4. สรุปและให้ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายและแนวทางปฏิบัติในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานต้นสังกัด

1.4 โครงสร้างของรายงาน

รายงานวิจัยฉบับนี้ประกอบด้วยเนื้อหาหลัก 6 บท โดยในบทที่ 2 กล่าวถึงโครงสร้างของหน่วยงานบริหารจัดการทรัพยากรทางปัญญาของมหาวิทยาลัย ซึ่งมีทั้งเป็นหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย จัดตั้งในรูปบริษัท หรือมูลนิธิ ตลอดจนการรวมเป็นเครือข่าย บทที่ 3 กล่าวถึงความเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพยากรทางปัญญาของผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ นักวิจัย หน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานผู้ให้ทุน บทที่ 4 กล่าวถึงรูปแบบและนโยบายการใช้ประโยชน์ทรัพยากรทางปัญญาใน

เชิงพาณิชย์ของมหาวิทยาลัย รวมทั้งกล่าวถึงรูปแบบการแบ่งปันผลประโยชน์หรือแรงจูงใจให้แก่ นักวิจัยในบทที่ 5 และบทที่ 6 กล่าวถึงการขัดกันของผลประโยชน์ที่ได้จากการจัดการทรัพย์สินทาง ปัญญาของมหาวิทยาลัย ในบทสุดท้าย คือ บทที่ 7 เป็นการสรุปและให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ต่อมหาวิทยาลัยในการจัดการทรัพย์สินทางปัญญา

บทที่ 2

โครงสร้างหน่วยงานบริหารจัดการด้านทรัพย์สินทางปัญญา ของมหาวิทยาลัย

เพื่อให้การจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยเป็นไปอย่างมีระบบ และมีประสิทธิภาพสูง สามารถเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้แก่มหาวิทยาลัยได้อย่างสม่ำเสมอ โครงสร้างหน่วยงานรองรับการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยและอุตสาหกรรมของประเทศ ในเชิงคุณภาพของทรัพยากร และวัฒนธรรมจึงเป็นเรื่องสำคัญในอันที่จะผลักดันให้มีการนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ในเชิงพาณิชย์หรือเพื่อพัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ในบทนี้จะกล่าวถึงโครงสร้างหน่วยงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ โดยจะเลือกวิเคราะห์หน่วยงานของบางมหาวิทยาลัยที่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้เพื่อใช้เป็นกรณีศึกษาในเชิงลึกของแต่ละรูปแบบ

หน่วยงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยที่พบ อาจมีชื่อเรียกต่างๆ กันไป เช่น Office of Technology Licensing (OTL), Technology Licensing Office (TLO), Technology Transfer Office (TTO), Technology Management Office (TMO) หรือ Intellectual Property Office (IPO) เป็นต้น ในประเทศไทยก็เช่นกัน หน่วยงานที่ทำหน้าที่ดังกล่าว มีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไป เช่น สถาบันทรัพย์สินทางปัญญาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนักงานเทคโนโลยี SMEs (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี) หรือ ศูนย์ประยุกต์และบริการวิชาการ (มหาวิทยาลัยมหิดล) เป็นต้น โดยหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดขึ้นภายในมหาวิทยาลัยให้เกิดประโยชน์สูงสุด และมีรูปแบบการจัดการที่คล้ายคลึงกัน มหาวิทยาลัยในแต่ละประเทศมีการพัฒนาและจัดตั้งหน่วยงานขึ้นเพื่อทำหน้าที่ในการจัดการเรื่องสิทธิบัตร การถ่ายทอดเทคโนโลยี การให้ทุนทำวิจัย (Research Grant) การรับทำวิจัย (Contract Research) และการประสานงานกับภาคอุตสาหกรรม ซึ่งแต่ละส่วนมีบทบาทและหน้าที่แตกต่างกันออกไป ขอบเขตของงานอาจเกี่ยวข้องกับ การนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ซึ่งประกอบด้วยการคุ้มครองสิทธิและอนุญาตให้ใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา การร่วมลงทุน (Joint Ventures) การอำนวยความสะดวกพื้นฐานในการจัดตั้งบริษัท การให้คำปรึกษาในการจัดทำแผนธุรกิจ การเจรจา

กับภาคเอกชนในการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญา ตลอดจนการร่วมทำวิจัย (Collaborative Research) เป็นต้น

โครงสร้างของหน่วยงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศที่ทำการศึกษแบ่งออกได้เป็น 4 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบที่เป็นหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย ซึ่งมีทั้งแบบรวมศูนย์ (Centralized Licensing Office) และแบบกระจายศูนย์ (Decentralized Licensing Office) มูลนิธิ บริษัท ตลอดจนกลุ่มผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ (Licensing Consortium)

2.1 หน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย

2.1.1 สำนักงานอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบรวมศูนย์

รูปแบบนี้ มหาวิทยาลัยจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะเพื่อดูแลและบริหารจัดการเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาทั้งหมดที่เกิดขึ้นภายในมหาวิทยาลัย โดยหน่วยงานนี้จะมีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางหลายๆ ด้านเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อดีของหน่วยงานรูปแบบนี้ คือ มีความสะดวกในการบริหารจัดการ การวางนโยบายและการแบ่งปันผลประโยชน์ ช่วยลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างหน่วยงาน (เมื่อเปรียบเทียบกับหน่วยงานที่มีหลายหน่วยงาน) โดยเฉพาะเรื่องการแบ่งปันผลประโยชน์ และเนื่องจากเป็นหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยจึงได้รับความไว้วางใจในการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการประดิษฐ์ของนักวิจัย อาจารย์และนิสิตนักศึกษาได้มากกว่าหน่วยงานที่อยู่ภายนอกมหาวิทยาลัย แต่อาจมีความล่าช้าในการบริหารจัดการหากมีทรัพย์สินทางปัญญาจำนวนมาก และข้อจำกัดเกี่ยวกับความคล่องตัวที่ต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ต่างๆ ของมหาวิทยาลัย

ตัวอย่างของมหาวิทยาลัยที่ใช้รูปแบบนี้ เช่น Massachusetts Institute of Technology (M.I.T.), University of California, Berkeley, University of Cambridge, Stanford University, University of Michigan และ University of Sydney Business Liaison Office (BLO) เป็นต้น

กรณีศึกษาต่อไปนี ผู้วิจัยเลือกนำเสนอหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาและให้รายละเอียดในการบริหารจัดการได้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ที่งานวิจัยนี้กำหนดไว้

กรณีศึกษาที่ 1 M.I.T. Technology Licensing Office (M.I.T. TLO)

ก. สถานภาพ

M.I.T. Technology Licensing Office เป็นหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยภายใต้การดูแลของรองอธิการบดีฝ่ายวิจัย ทำหน้าที่ดูแลบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย โดยทำงานร่วมกับภาคอุตสาหกรรม แหล่งกองทุนร่วมลงทุน (Venture Capital) และผู้ประกอบการต่างๆ เพื่อหาวิธีหรือช่องทางที่ดีที่สุดในการนำเทคโนโลยีใหม่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในเชิงพาณิชย์

ข. พันธกิจ (Mission) [1]

พันธกิจของ M.I.T. TLO คือ การทำประโยชน์ให้แก่สาธารณชนด้วยการถ่ายทอดผลงานวิจัยของมหาวิทยาลัยโดยการอนุญาตให้ใช้สิทธิในเทคโนโลยี และสิ่งประดิษฐ์หรือผลิตภัณฑ์ใหม่ กระบวนการเหล่านี้ส่งผลดีต่อ M.I.T. ดังนี้

1. แสดงให้ผู้เสียภาษีเห็นผลประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมในการสนับสนุนการวิจัยพื้นฐาน
2. สร้างแรงจูงใจในการทำงานวิจัยและการประดิษฐ์ให้แก่บุคลากร และนิสิตนักศึกษาของมหาวิทยาลัย
3. สร้างรายได้ และทุนสนับสนุนงานวิจัยจากภาคอุตสาหกรรม
4. สร้างโอกาสในการทำงานให้กับผู้สำเร็จการศึกษา

ค. บุคลากร [1]

M.I.T. TLO มีบุคลากรทั้งหมด 29 คน ประกอบด้วย

- เจ้าหน้าที่อนุญาตให้ใช้สิทธิในเทคโนโลยี	13 คน
- เจ้าหน้าที่ฝ่ายสิทธิบัตร	3 คน
- นิติกร	1 คน
- เจ้าหน้าที่บัญชีและการเงิน	2 คน
- เจ้าหน้าที่การตลาด	1 คน
- เจ้าหน้าที่ด้านสารสนเทศ	2 คน
- เจ้าหน้าที่ทั่วไป	7 คน

บุคลากรส่วนใหญ่เป็นวิศวกร มีความรู้ความชำนาญทางด้านเทคนิค มีความเข้าใจในกระบวนการนำเทคโนโลยีใหม่ออกสู่ตลาด การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การวางแผนการตลาดและ/หรือการพัฒนาธุรกิจ การศึกษามีทั้งในระดับปริญญาเอก และปริญญาโททางธุรกิจ (M.B.A.) บางคนมีพื้นฐานทางด้านกฎหมาย ในภาพรวมบุคลากรทั้งหมดมีทักษะในการแก้ปัญหาได้ดีเยี่ยมและเป็นผู้เจรจาต่อรองที่ดี

ง. หน้าที

- ดำเนินการจดทะเบียนสิทธิบัตร
- สืบค้นเอกสารสิทธิบัตร
- ใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์
- ติดตามตรวจสอบการดำเนินการของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ
- การขออนุญาตใช้สิทธิให้กับบริษัทที่มีอยู่แล้ว M.I.T. TLO จะช่วยดูแลในเรื่องต่อไปนี้
 - จัดเตรียมคำขอรับสิทธิบัตร
 - เจรจาเกี่ยวกับข้อตกลงและสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ
 - ประสานงานกับบริษัท
 - แก้ปัญหาข้อขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ
 - สร้างความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยและภาคการผลิตในด้านต่างๆ
 - ติดตามและตรวจสอบการดำเนินการ
- การขออนุญาตใช้สิทธิให้กับ start-up company¹ M.I.T. TLO จะดูแลในเรื่องต่อไปนี้
 - ให้คำปรึกษาเรื่องธุรกิจ
 - แนะนำผู้ประติษฐ์แก่ผู้ลงทุน
 - เจรจาเกี่ยวกับข้อตกลงและสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ
 - ให้คำปรึกษาในเรื่องที่ผลประโยชน์ขัดกัน
 - ติดตามและตรวจสอบการดำเนินการ

¹ บริษัทจัดตั้งใหม่

M.I.T. มีสิทธิในความเป็นเจ้าของสิ่งประดิษฐ์ใดๆ ก็ตามที่เกิดจากการได้รับความสนับสนุนหรืออำนวยความสะดวกจากมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานในสังกัดของมหาวิทยาลัย

จ. ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการและการแบ่งปันผลประโยชน์

M.I.T. TLO จะออกค่าใช้จ่ายในการดำเนินการทั้งหมดก่อน และจะหักคืนเมื่อมีรายได้จากการอนุญาตให้ใช้สิทธิเทคโนโลยีกลับเข้ามา

รายได้ทั้งหมดหลังจากหักค่าใช้จ่ายในการดำเนินการแล้ว จะถูกแบ่งให้กับ M.I.T. TLO 15% เป็นค่าธรรมเนียมในการให้บริการ ส่วนที่เหลือแบ่งออกเป็น 3 ส่วนเท่าๆ กัน ดังนี้ [2]

33.3% แบ่งให้กับผู้ประดิษฐ์

33.3% แบ่งให้กับคณะหรือภาควิชาของผู้ประดิษฐ์

33.3% แบ่งให้กับมหาวิทยาลัย

กรณีศึกษาที่ 2 University of California, Berkeley

ก. สถานภาพ [3]

หน่วยงานที่ทำหน้าที่บริหารจัดการด้านทรัพย์สินทางปัญญาให้กับ University of California, Berkeley คือ Office of Technology Licensing (OTL) of University of California, Berkeley เป็นหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยภายใต้การดูแลของรองอธิการบดีฝ่ายวิจัย ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1990 เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่คณะ ภาควิชา เจ้าหน้าที่และนิสิตนักศึกษาในการนำเทคโนโลยีไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์

ข. บุคลากร [4]

OTL มีบุคลากรทั้งหมด 9 คน ประกอบด้วย

- ผู้บริหาร	2 คน
- เจ้าหน้าที่อนุญาตให้ใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา	5 คน
- เจ้าหน้าที่ฝ่ายปฏิบัติการ	1 คน
- เจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงิน	1 คน

นอกจากนี้ OTL ยังทำงานร่วมกับสำนักงานกฎหมายและทนายความด้านสิทธิบัตรภายนอก เพื่อดำเนินการให้ได้มาซึ่งสิทธิในสิทธิบัตร

ค. หน้าที

- ดำเนินการจดทะเบียนสิทธิบัตร/ลิขสิทธิ์
- ใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์
- อำนวยความสะดวกในการทำวิจัยร่วม สัญญาสนับสนุนการวิจัย และการประสานงานกับภาคอุตสาหกรรม ร่วมกับ Office of Intellectual Property and Industry Research Alliances (IPIRA)
- OTL ให้บริการและอำนวยความสะดวกในการจัดตั้ง spin-off company² น้อยมาก โดยมหาวิทยาลัยจะไม่แสวงหาหรือเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารบริษัท และจะไม่ถือหุ้นในบริษัทเกิน 10%

ง. ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการและการแบ่งปันผลประโยชน์

OTL เป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการดำเนินการทั้งหมด และจะหักคืนเมื่อมีรายได้จากการอนุญาตให้ใช้สิทธิเทคโนโลยีกลับเข้ามา รายได้สุทธิ³ จะแบ่งให้กับผู้ประดิษฐ์ คณะหรือภาควิชาของผู้ประดิษฐ์ และมหาวิทยาลัยเป็นรายปี

2.1.2 สำนักงานอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบกระจายศูนย์

มหาวิทยาลัยที่ตั้งหน่วยงานในรูปแบบนี้จะกระจายอำนาจในการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาให้แต่ละคณะหรือหน่วยงานดำเนินการได้เองโดยอิสระ เพื่อให้การดำเนินงานมีความคล่องตัวและรวดเร็ว ตัวอย่างของมหาวิทยาลัยที่ใช้รูปแบบนี้ เช่น Johns Hopkins University ซึ่งมี Licensing and Technology Development Office (LTD) เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่บริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยทั้งหมดยกเว้น University's Applied Physics Laboratory ซึ่งมีหน่วยงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาเป็นของตนเอง คือ Office of Technology Transfer (OTT) และ University of California (UC) ซึ่งแต่ละวิทยาเขต เช่น Berkeley, Los Angeles และ San Francisco จะมีหน่วยงานเป็นของตนเอง

² บริษัทจัดตั้งใหม่ที่ใช้เทคโนโลยีของมหาวิทยาลัย

³ รายได้สุทธิ คือ รายได้ทั้งหมดที่หักค่าใช้จ่ายในการดำเนินการจดทะเบียน คู่ครองและปกป้องสิทธิบัตรและสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้อง ค่าต่ออายุสิทธิบัตร ค่าดำเนินการอนุญาตให้ใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา รวมถึงค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

กรณีศึกษาที่ 3 Johns Hopkins University [5]

ก. สถานภาพ

Licensing and Technology Development Office (LTD) ได้รับมอบหมายจากมหาวิทยาลัยให้ทำหน้าที่บริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา สร้างกลยุทธ์ทางการตลาดสำหรับทรัพย์สินทางปัญญา ดำเนินการด้านสิทธิบัตรและการอนุญาตให้ใช้สิทธิ ให้กับหน่วยงานและสถาบันของมหาวิทยาลัยทั้งหมดยกเว้น University's Applied Physics Laboratory ซึ่งมีหน่วยงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาเป็นของตนเอง คือ Office of Technology Transfer (OTT) ทำหน้าที่ถ่ายทอดเทคโนโลยีของ University's Applied Physics Laboratory สู่อุตสาหกรรม และภาคอุตสาหกรรม ด้วยการอนุญาตให้ใช้สิทธิในเทคโนโลยี การร่วมวิจัย การแสวงหาแหล่งทุนจากภาคอุตสาหกรรม การประสานความร่วมมือกับภาคธุรกิจท้องถิ่น และการจัดตั้งบริษัทใหม่

การดำเนินงานของ LTD อยู่ภายใต้การดูแลของผู้ช่วยอธิการบดีซึ่งจะรายงานต่อรองอธิการบดีฝ่ายวิจัย

ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะ Licensing and Technology Development Office (LTD) เท่านั้น

ข. พันธกิจ

วัตถุประสงค์หลักของหน่วยงาน คือ การถ่ายทอดเทคโนโลยีออกไปเพื่อให้สาธารณชนนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ และเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์นี้หน่วยงานจึงต้องพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาและการอนุญาตให้ใช้สิทธิที่สอดคล้องหรือตอบสนองความต้องการของสาธารณชน

ค. บุคลากร

ภายในหน่วยงานแบ่งออกเป็น 4 ฝ่าย ได้แก่

- ฝ่ายการตลาด (Marketing)
- ฝ่ายสิทธิบัตรและการอนุญาตให้ใช้สิทธิ (Patent & licensing)
- ฝ่ายการแบ่งปันผลประโยชน์ (Royalty distribution)
- ฝ่ายบริหารหน่วยงาน (Office administration)

ทั้งนี้ LTD ใช้บริการที่ปรึกษาด้านทรัพย์สินทางปัญญาจากภายนอกในการเตรียมและยื่นคำขอรับสิทธิบัตร และจดทะเบียนลิขสิทธิ์

ง. หน้าที

- ประเมินศักยภาพและความเป็นไปได้ในการอนุญาตให้ใช้สิทธิทรัพย์สินทางปัญญาและสิ่งประดิษฐ์
- จัดเตรียมและยื่นคำขอรับสิทธิบัตร และจดทะเบียนลิขสิทธิ์ โดยใช้บริการจากภายนอก
- จัดเตรียมสัญญาและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการอนุญาตให้ใช้สิทธิ
- จัดเตรียมเอกสารอื่นๆ สำหรับสำนักงานสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้าสหรัฐอเมริกา
- ให้บริการการจัดตั้ง spin-off company และ start-up company ดังนี้
 - เจรจาสัญญาว่าด้วยการอนุญาตให้ใช้สิทธิในเทคโนโลยีผ่านสำนักงาน กฎหมาย
 - จัดเตรียมฐานข้อมูลผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง เช่น การพัฒนาแผนธุรกิจ การเงิน และกฎหมาย จากภายนอก

จ. ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการและการแบ่งปันผลประโยชน์

มหาวิทยาลัยเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการดำเนินการด้านทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย และจะหักคืนเมื่อมีรายได้จากการอนุญาตให้ใช้สิทธิเทคโนโลยีกลับเข้ามา รายได้สุทธิจะถูกแบ่ง ดังตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 การแบ่งปันผลประโยชน์จากการอนุญาตให้ใช้สิทธิเทคโนโลยีของ Johns Hopkins University

รายได้สุทธิประจำปี (\$)	ส่วนแบ่งให้ผู้ประดิษฐ์	ส่วนแบ่งให้ห้องปฏิบัติการของผู้ประดิษฐ์	ส่วนแบ่งให้ภาควิชาที่ผู้ประดิษฐ์สังกัด	ส่วนแบ่งให้สถาบัน ที่ผู้ประดิษฐ์สังกัด	ส่วนแบ่งให้มหาวิทยาลัย
300,000 แรก	35%	15%	15%	30%	5%
มากกว่า300,000 ขึ้นไป	35%	15%	15%	25%	10%

2.2 มูลนิธิ

หน่วยงานรูปแบบนี้มีลักษณะเป็นมูลนิธิอิสระหรือหน่วยงานที่ไม่หวังผลกำไร จัดตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยโดยเฉพาะ ข้อดีคือมีระบบการดำเนินการที่คล่องตัวกว่าระบบมหาวิทยาลัย และป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นกับมหาวิทยาลัยในกรณีที่มีการฟ้องร้องเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญา ตัวอย่างมหาวิทยาลัยที่ตั้งหน่วยงานในรูปแบบนี้ เช่น University of Washington (Washington Research Foundation : WRF) และ University of Wisconsin-Madison (Wisconsin Alumni Research Foundation : WARF)

กรณีศึกษาที่ 4 Washington Research Foundation (WRF)

ก. สถานภาพ

WRF เป็นมูลนิธิที่จัดตั้งขึ้นเพื่อบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของ University of Washington

ข. พันธกิจ

- นำรายได้ของมูลนิธิมาใช้เป็น Seed-venture Investments
- ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย

ค. บุคลากร [6]

WRF มีบุคลากรทั้งหมด 7 คน ประกอบด้วย

- ผู้บริหาร	2 คน
- เจ้าหน้าที่อนุญาตให้ใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา	2 คน
- เจ้าหน้าที่ฝ่ายการร่วมลงทุน	1 คน
- เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริการข้อมูลงานวิจัย	1 คน
- เจ้าหน้าที่หน่วยบ่มเพาะธุรกิจ (WRF Venture Center)	1 คน

คณะกรรมการบริหารมูลนิธิ มี 9 คน ประกอบด้วย

- ประธานมูลนิธิ WRF	1 คน
- นักลงทุนจากภาคเอกชน	3 คน

- ผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานภายนอก

5 คน

ง. หน้าที

WRF ทำหน้าที่เจรจาและจัดการเรื่องสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิสิ่งประดิษฐ์ที่พัฒนาขึ้น โดย ผู้วิจัยของ University of Washington จนกระทั่งปี ค.ศ. 1995 Office of Technology Transfer at The University (UW TechTransfer) ก็ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่บริหารจัดการการอนุญาตให้ใช้สิทธิแทน WRF โดยที่ WRF ยังคงจัดการและดูแลในส่วนของการอนุญาตให้ใช้สิทธิที่ยังมีผลใช้บังคับ (Active Licences) ทั้งหมดต่อไป

บริการด้านการอนุญาตให้ใช้สิทธิ

WRF ทำหน้าที่เจรจาเรื่องสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ

บริการด้านการวิจัย ได้แก่

- บริการฐานข้อมูลและสืบค้นข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ต
- ห้องสมุด ที่รวบรวมข้อมูล องค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา การถ่ายทอดเทคโนโลยี การตั้งบริษัทใหม่และกลยุทธ์ทางการตลาด
- บริการส่งเอกสาร
- การประเมินค่าผลิตภัณฑ์และการเจรจาทำสัญญา
- การค้นหาฐานข้อมูลเกี่ยวกับการค้า

บริการด้านการลงทุน

WRF มีหน่วยงานกำกับดูแลด้านการลงทุน ได้แก่

หน่วยงานกองทุน WRF (WRF Capital) ทำหน้าที่จัดตั้งและลงทุนใน Start-up Companies ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ WRF Founded Company และ Non-WRF Founded Company และยังมีบทบาทเชิงรุกในการหาผู้ร่วมลงทุน (Co-Investors) อีกด้วย ถ้าไรที่ได้จากการดำเนินการจะนำมาใช้สนับสนุนการวิจัยของสถาบันวิจัยต่างๆ ของมหาวิทยาลัย

ศูนย์ร่วมทุน WRF (WRF Venture Center) ให้บริการและอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการจัดตั้งบริษัทใหม่ ที่ตั้งสำนักงานและบริการที่จำเป็นต่างๆ

กรณีศึกษาที่ 5 Wisconsin Alumni Research Foundation (WARF)

ก. สถานภาพ

Wisconsin Alumni Research Foundation (WARF) เป็นมูลนิธิไม่หวังผลกำไรที่แยกจากมหาวิทยาลัย ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ.1925 เพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของ University of Wisconsin-Madison (UW-Madison)

ข. พันธกิจ [7]

พันธกิจของ WARF คือ สนับสนุนการวิจัยของ University of Wisconsin-Madison ด้วยการคุ้มครองและอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิ่งประดิษฐ์ที่ประดิษฐ์ขึ้นโดยนักวิจัยของ UW-Madison และนำรายได้ที่ได้จากการดำเนินการอนุญาตให้ใช้สิทธิกลับมาสนับสนุนการวิจัยต่อไป

WARF ดำเนินการโดยนำสิ่งประดิษฐ์ของมหาวิทยาลัยออกสู่ตลาดการค้า เพื่อสร้างประโยชน์ให้แก่มหาวิทยาลัย ผู้ประดิษฐ์ และสังคม และบริหารจัดการเงินบริจาคที่ได้รับให้มีประสิทธิภาพ โดยเงินรายได้จากการถ่ายทอดเทคโนโลยีและการลงทุนในแต่ละปีจะนำกลับมาเป็นเงินทุนเพื่อสนับสนุนการวิจัยต่อไป

ค. บุคลากร [8]

WARF มีบุคลากรทั้งหมด 44 คน แบ่งออกเป็น 6 ฝ่าย ดังนี้

- ฝ่ายบริหารการให้บริการ	13 คน
- ฝ่ายบริหารทั่วไป	5 คน
- ฝ่ายสารนิเทศ	2 คน
- ฝ่ายการลงทุน	2 คน
- ฝ่ายกฎหมาย	3 คน
- ฝ่ายสิทธิบัตรและการอนุญาตให้ใช้สิทธิ	19 คน

ง. หน้าที่

WARF ทำงานร่วมกับภาคเอกชนและอุตสาหกรรมนำงานวิจัยของมหาวิทยาลัยมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับสังคมมากที่สุด โดยบริหารงานเป็น 2 ส่วน [9] คือ

- การจัดการทรัพย์สินทางปัญญา โดยทำงานร่วมกับผู้ประดิษฐ์ของมหาวิทยาลัยในการจดสิทธิบัตรสิ่งประดิษฐ์ที่พัฒนาขึ้น

- การอนุญาตให้ใช้สิทธิ ซึ่งเน้นการเจรจาและปรึกษาหารือกับภาคอุตสาหกรรมในการอนุญาตให้ใช้สิทธิ

WARF มีบุคลากรที่มีประสบการณ์ทางด้านอุตสาหกรรม การจดสิทธิบัตร และการอนุญาตให้ใช้สิทธิ ดังนั้นจึงทำให้การดำเนินการจดสิทธิบัตร และการอนุญาตให้ใช้สิทธิเป็นไปอย่างรวดเร็ว โดย WARF จะให้บริการแก่คณะ เจ้าหน้าที่และนักศึกษาของ UW-Madison เท่านั้น

หน้าที่ของ WARF คือ

- ดำเนินการจดทะเบียนสิทธิบัตร
- ใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์
- เจรจากับภาคอุตสาหกรรมเกี่ยวกับสัญญาสนับสนุนการวิจัย
- เจรจาและฟ้องร้องเรื่องการละเมิดสิทธิในสิทธิบัตร
- ยื่นคำขอรับสิทธิบัตรในต่างประเทศ
- ติดตามและดูแลสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิที่มีผลใช้บังคับ (มากกว่า 1000 รายการ)

บริการที่ให้กับ Start-up Company และ Spin-off Company

- ดำเนินการเกี่ยวกับสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิและสัดส่วนการถือหุ้นในบริษัท
- ร่วมกับบริษัทในการติดตามและตรวจสอบให้มีการปฏิบัติตามข้อตกลงเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้
- เรียกร้องให้บริษัทยื่นรายงานเกี่ยวกับค่าตอบแทนการใช้สิทธิทุกๆ 3 เดือน
- WARF จะไม่ช่วยวางแผนธุรกิจ
- ถือหุ้นในบริษัท ซึ่งปัจจุบัน WARF ถือหุ้นใน UW-Madison Spin-off Company 30 บริษัท

จ. ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการและการแบ่งปันผลประโยชน์

WARF เป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการดำเนินการด้านทรัพย์สินทางปัญญาทั้งหมด และจะหักคืนเมื่อมีรายได้จากการอนุญาตให้ใช้สิทธิเทคโนโลยีกลับเข้ามา

รายได้ทั้งหมดมีการจัดสรร ดังนี้

20% ให้ผู้ประดิษฐ์

20% ให้ WARF

เงินส่วนที่เหลือเมื่อหักค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ 100,000 \$ แรกจะแบ่ง ดังนี้

70% แบ่งให้ห้องปฏิบัติการของผู้ประดิษฐ์

15% แบ่งให้ภาควิชาของผู้ประดิษฐ์

15% แบ่งให้ UW-Madison Graduate School

2.3 บริษัท

2.3.1 บริษัทภายนอก

การใช้บริการการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยของหน่วยงานหรือบริษัท ภายนอกเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่มหาวิทยาลัยต่างๆ นิยมใช้ เนื่องจากสะดวก และคล่องตัวในการ ดำเนินการ ทั้งนี้การที่มหาวิทยาลัยเลือกใช้บริการจากภายนอก สาเหตุหนึ่งอาจเป็นเพราะขาด แคลนเงินทุนสนับสนุนในการจัดตั้งหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย และค่าจ้างบุคลากรที่มีความรู้ ความชำนาญในการจัดการทรัพย์สินทางปัญญา

กรณีศึกษาที่ 6 Research Corporation Technologies (RCT)

บริษัท Research Corporation Technologies (RCT) เป็นหนึ่งในบริษัทยักษ์ใหญ่ของ สหรัฐอเมริกาที่ให้บริการทางด้านนี้ โดยบริษัทจะให้บริการในเรื่องการดำเนินการยื่นจดสิทธิบัตร สืบค้นสิทธิบัตร ติดตามดูแลและป้องกันการละเมิดสิทธิ เจรจาต่อรองว่าด้วยสัญญาและข้อตกลง ในการอนุญาตให้ใช้สิทธิ เพิ่มมูลค่าทางธุรกิจของทรัพย์สินทางปัญญา ให้ความช่วยเหลือผู้ ประดิษฐ์และมหาวิทยาลัย/สถาบันทั่วโลกในการพัฒนาสิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่มี ศักยภาพในเชิงพาณิชย์ รวมถึงการร่วมลงทุนในการพัฒนาเทคโนโลยีในระยะแรกเริ่ม

บริษัท RCT มีบุคลากรในการดำเนินการทั้งหมด 25 คน [10] แบ่งออกเป็น 5 แผนก ได้แก่ แผนกอนุญาตให้ใช้สิทธิและพัฒนาธุรกิจ แผนกกฎหมาย แผนกการเงิน แผนกบริการข่าวสาร และ แผนกการสื่อสาร

หลายปีที่ผ่านมาบริษัทได้สร้างและลงทุนในการพัฒนาบริษัทหลายแห่ง อีกทั้งยังเป็น พันธมิตรกับสถาบันวิจัยและผู้ประดิษฐ์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์/สินค้าร่วมกันอีกด้วย

บริษัท RCT ร่วมลงทุนกับบริษัท Cambridge Research and Innovation Limited (CRIL) ในประเทศอังกฤษ ก่อตั้งบริษัท Cambridge Research Bioventures Ltd. (CRB) เพื่อ สนับสนุนการคิดค้นและพัฒนาด้านชีวเวช (biomedical) และวิทยาศาสตร์ชีวภาพ (life science)

ในประเทศอังกฤษและไอร์แลนด์ และในปี ค.ศ. 1999 บริษัท RCT ร่วมกับ Start-up Australia ก่อตั้งบริษัท BioVentures Australia ณ เมืองซิดนีย์ ประเทศออสเตรเลีย

กรณีศึกษาที่ 7 TOUDAI TLO, Ltd

บริษัท TOUDAI TLO, Ltd หรือ CASTI ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม ค.ศ. 1998 ณ กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น ด้วยทุนจดทะเบียน 20 ล้านเยน บุคลากรของบริษัทส่วนหนึ่งมาจาก University of Tokyo

บริษัทมีบทบาทในการนำองค์ความรู้ของ University of Tokyo มาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมผ่านทางภาคอุตสาหกรรม โดยทำหน้าที่ในการอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตรและลิขสิทธิ์ ให้คำปรึกษา จัดเตรียมสัญญาที่เกี่ยวข้องกับการส่งสาร วัสดุหรือจุลชีพให้แก่บริษัทหรือมหาวิทยาลัยต่างๆ เพื่อใช้ในการทดลองหรือทำวิจัย (Material Transfer Agreements) และประสานงานระหว่างมหาวิทยาลัยและภาคอุตสาหกรรมในการร่วมวิจัย (Collaborative Research) ในการจัดเตรียมค่าขอรับสิทธิบัตรสิ่งประดิษฐ์ซึ่งมหาวิทยาลัยเป็นเจ้าของ บริษัทจะดำเนินการให้ทั้งหมด โดยที่มหาวิทยาลัยจะรับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่เกิดขึ้น

ปัจจุบันมีสิ่งประดิษฐ์ที่อยู่ในความดูแลของบริษัทประมาณ 600 เรื่อง และมีการอนุญาตให้ใช้สิทธิที่ประสบความสำเร็จ 280 เรื่อง (ข้อมูลเดือนมีนาคม 2005) [11]

2.3.2 บริษัทที่มหาวิทยาลัยเป็นเจ้าของ

1) บริษัทแบบรวมศูนย์

ลักษณะของหน่วยงานรูปแบบนี้ มหาวิทยาลัยจะตั้งบริษัทหรือนิติบุคคลขึ้นเพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาทั้งหมดที่เกิดขึ้นภายในมหาวิทยาลัย โดยที่มหาวิทยาลัยมีสิทธิในความเป็นเจ้าของบริษัทหรือนิติบุคคลนั้นแต่เพียงผู้เดียว ตัวอย่างของมหาวิทยาลัยที่จัดตั้งหน่วยงานรูปแบบนี้ เช่น The Australian National University (ANU Enterprise Pty Ltd), Monash University (Monash Commercial Pty Ltd) และ University of Queensland (Uniquist Pty Ltd)

กรณีศึกษาที่ 8 Australian National University (ANU Enterprise Pty Ltd)

ก. สถานภาพ [12]

บริษัท ANU Enterprise Pty Ltd เป็นบริษัทซึ่งก่อตั้งโดย The Australian National University (ANU) ในปี ค.ศ. 1979 แรกเริ่มใช้ชื่อบริษัทว่า ANUTECH Pty Ltd ต่อมาจึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น ANU Enterprise Pty Ltd เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม ปีค.ศ. 2004

ข. พันธกิจ

บทบาทของบริษัท ANU Enterprise Pty Ltd คือ ประสานงานระหว่างมหาวิทยาลัยกับภาคเอกชน ภาคอุตสาหกรรมและภาครัฐทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ด้วยความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ดังนี้

- ANU College ทำหน้าที่ดูแลเรื่องการศึกษาและการฝึกอบรม
- Projects หน่วยงานนี้ทำหน้าที่พัฒนาและบริหารจัดการเกี่ยวกับสัญญาวิจัย (contract research) และการให้คำปรึกษาที่เกี่ยวข้องกับต่างประเทศ
- ANU Innovation ทำหน้าที่ในการหาแหล่งเงินทุนเพื่อสนับสนุนการทำวิจัยของ ANU
- Australian Scientific Instruments Pty Ltd เป็นบริษัทสาขาของ ANU Enterprise Pty Ltd ซึ่ง ANU Enterprise Pty Ltd มีสิทธิ์ในความเป็นเจ้าของแต่เพียงผู้เดียว จัดตั้งขึ้นเพื่อพัฒนา ประดิษฐ์/ผลิต และขายเครื่องมือวิทยาศาสตร์ที่มีเทคโนโลยีระดับสูง ประกอบด้วย SHRIMP, HPT และ GFRT เครื่องมือเหล่านี้ผลิตขึ้นเพื่อรองรับตลาดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ
- Corporate Services ทำหน้าที่บริหารจัดการงานทุกอย่าง เช่น งานเลขานุการ การเงินและงบประมาณ บัญชีเงินเดือน บัญชีรายรับรายจ่าย ทรัพยากรบุคคล นโยบายและวิธีการดำเนินงาน การตรวจสอบภายใน รวมถึงการสนับสนุนด้านการเงินให้กับหน่วยงานทางธุรกิจของ ANU Enterprise เป็นต้น

ค. บุคลากร

บริษัทมีบุคลากรทั้งหมด 16 คน ประกอบด้วย คณะผู้บริหารระดับสูง คณะกรรมการบริษัท (ประกอบไปด้วย บุคลากรของมหาวิทยาลัยและผู้เชี่ยวชาญในภาคอุตสาหกรรม) คณะกรรมการการตรวจสอบ คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทน ผู้จัดการทั่วไป เจ้าหน้าที่การเงินและเจ้าหน้าที่บัญชี นอกจากนี้บริษัทยังใช้บริการภายนอกจาก Australian National Audit Office Deloitte, National Australia Bank Limited และที่ปรึกษาทางกฎหมายจาก Australian National University Legal Office และ Corrs Chambers Westgarth

ง. หน้าที่

- บริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาและถ่ายทอดเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัย
- พิจารณาและตัดสินใจว่ามหาวิทยาลัยควรจะดำเนินการเพื่อคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาหรือไม่ รวมทั้งสืบค้นสิทธิบัตร เพื่อพิจารณาถึงความเป็นไปได้ในการดำเนินการจดสิทธิบัตร
- จัดเตรียมและพิจารณาคำขอจดทะเบียนสิทธิบัตรร่วมกับบุคลากรของมหาวิทยาลัยและทนายความด้านสิทธิบัตรจากภายนอก และจดทะเบียนเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา
- รวบรวมข้อมูลที่เป็นในการตัดสินใจนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ให้แล้วเสร็จภายใน 3 เดือน และให้คำปรึกษาในการนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์
- ตรวจสอบสิทธิบัตรที่ยังอยู่ระหว่างการคุ้มครองและรายงานต่อคณะบดีที่เกี่ยวข้องและรองอธิการบดีฝ่ายวิจัย
- เฝ้าระวังและจัดเตรียมสัญญาสนับสนุนการวิจัยในนามของมหาวิทยาลัย
- เฝ้าระวังเรื่องการถือหุ้นของมหาวิทยาลัยใน spin-off company โดยที่บุคลากรของมหาวิทยาลัย⁴ ไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารบริษัท

⁴ บุคลากรของมหาวิทยาลัย คือ ลูกจ้างของมหาวิทยาลัย หรือ ผู้ซึ่งได้รับสถานะทางการศึกษาหรือมาเยือนอย่างเป็นทางการ ซึ่งสร้างและคิดค้นทรัพย์สินทางปัญญาในขณะนั้น

จ. การแบ่งปันผลประโยชน์

ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการด้านทรัพย์สินทางปัญญาจะถูกหักออกจากรายได้ทั้งหมดที่เกิดจากการนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ในเชิงพาณิชย์

รายได้สุทธิ คือ รายได้ทั้งหมดหลังจากหักค่าใช้จ่ายในการดำเนินการต่างๆ ด้านทรัพย์สินทางปัญญา และหัก 1% จากรายได้ทั้งหมดมอบให้กับ Intellectual Property Fund ซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของ ANU Enterprise หลังจากนั้นจะแบ่งรายได้สุทธิออกเป็น 3 ส่วน [13] ดังนี้

รายได้สุทธิ 20,000 \$ แรก ให้กับผู้ประดิษฐ์ หลังจากนั้น

33.3% แบ่งให้ผู้ประดิษฐ์

33.3% แบ่งให้กับคณะหรือต้นสังกัดของผู้ประดิษฐ์

33.3% แบ่งให้กับ University Research Development Fund

2) บริษัทแบบกระจายศูนย์

บางมหาวิทยาลัย/สถาบัน เลือกที่จะตั้งหน่วยงานขึ้นมาเพื่อดูแลบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดขึ้นเฉพาะในสาขาใดสาขาหนึ่งหรือคณะใดคณะหนึ่งเท่านั้น ซึ่งลักษณะของหน่วยงานรูปแบบนี้ เรียกว่า บริษัทจัดการเทคโนโลยีแบบกระจายศูนย์ ตัวอย่างของมหาวิทยาลัยที่ใช้รูปแบบนี้ คือ University of Queensland ประเทศออสเตรเลีย

กรณีศึกษาที่ 9 University of Queensland (IMBcom Pty Ltd)

University of Queensland ประเทศออสเตรเลีย ได้จัดตั้งบริษัท IMBcom Pty Ltd. ขึ้นเมื่อวันที่ 9 มีนาคม ปี ค.ศ. 2000 เพื่อดูแลและบริหารจัดการเรื่องการค้าเทคโนโลยีของ Institute of Molecular BioScience (IMB) ไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์

บริษัท IMBcom Pty Ltd. จะทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือในการพัฒนางานวิจัยของบริษัทจัดตั้งใหม่ (spin-off company) ที่นำเทคโนโลยีของ IMB ไปใช้ในการประกอบธุรกิจ การหาแหล่งเงินทุนเพื่อสนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยี และให้การอบรมดูแลแก่บริษัทจัดตั้งใหม่ผ่านหน่วยบ่มเพาะ (incubator)

2.4 กลุ่มผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ

หน่วยงานประเภทนี้จัดตั้งขึ้นเพื่อบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยหรือสถาบันการวิจัยหลายแห่งที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เดียวกัน หรือพื้นที่ใกล้เคียงกัน ตัวอย่างดังปรากฏในตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 ตัวอย่างกลุ่มผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ

ชื่อหน่วยงาน	มหาวิทยาลัย/สถาบันที่อยู่ในดูแล
TULCO (Triangle Universities Licensing Consortium)	- Duke University - The University of North Carolina at Chapel Hill - North Carolina State University
TIM (Technology and Innovations Management Pty Ltd)	- University of Western Australia - Curtin University - Murdoch University - Edith Cowan University
Osaka Industrial Promotion Organization	- Osaka University - Osaka Prefecture University - มหาวิทยาลัยอื่นๆ ในเขต Osaka
Hokkaido TLO Co., Ltd.	- Hokkaido University - มหาวิทยาลัยอื่นๆ ในเขต Hokkaido

หน้าที่หลักของหน่วยงาน คือ การดำเนินการทางด้านธุรกิจเพื่อนำทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยมาใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์

กรณีศึกษาที่ 10 TULCO (Triangle Universities Licensing Consortium)

หน่วยงานนี้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ.1986 โดยมหาวิทยาลัย 3 แห่งใน North Carolina ประกอบด้วย Duke University, University of North Carolina at Chapel Hill และ North Carolina State University

แต่ละมหาวิทยาลัยจะจัดตั้งหน่วยงานขึ้นเพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยนั้นโดยเฉพาะ ไม่ขึ้นต่อกัน ส่วนหน่วยงาน TULCO จะเข้ามามีบทบาทในเรื่องของการดำเนินการทางด้านธุรกิจ การนำทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยมาใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ อันได้แก่ การหาบริษัทหรือผู้เป็นหุ้นส่วนทางธุรกิจสำหรับเทคโนโลยีเฉพาะด้าน การ

เจรจาต่อรองเกี่ยวกับสัญญาและข้อตกลงต่างๆ เช่น สัญญาการรักษาข้อมูลอันเป็นความลับ (Confidentiality Agreements) สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ (Licence Agreements) และสัญญาการสนับสนุนการทำวิจัย (Sponsored Research Agreements) เป็นต้น

หลังจากก่อตั้งหน่วยงานมาระยะเวลาหนึ่ง บุคลากรของแต่ละมหาวิทยาลัยเริ่มมีประสบการณ์และมีความสนใจในการอนุญาตให้ใช้สิทธิมากขึ้น หน่วยงานเหล่านี้จึงเริ่มดำเนินการและให้ความช่วยเหลือในการจัดตั้งบริษัทสำหรับสิ่งประดิษฐ์อันเป็นผลงานของนักวิจัยในมหาวิทยาลัย

ประมาณ 5 ปีต่อมา Duke University ถอนตัวออกจาก TULCO ผลที่ตามมาในช่วงต้นทศวรรษที่ 90 คือ หน่วยงาน TULCO ก็ถูกยุบไปในที่สุด ผลการดำเนินการถือได้ว่าประสบความสำเร็จ สาเหตุของการยุบหน่วยงานน่าจะเป็นเพราะบุคลากรของสำนักงานอนุญาตให้ใช้สิทธิของแต่ละมหาวิทยาลัยมีทักษะและความมั่นใจในการที่จะดำเนินการต่อไปด้วยตัวเอง

ปัจจุบันภาระหน้าที่ทั้งหมดของหน่วยงาน TULCO อยู่ภายใต้การดูแลของ The Office of Technology Development (OTD)

กรณีศึกษาที่ 11 TIM (Technology and Innovations Management Pty Ltd)

หน่วยงานนี้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ.1983 โดยมหาวิทยาลัย 4 แห่ง ในบริเวณตะวันตกของออสเตรเลียเป็นเจ้าของร่วมกัน ประกอบด้วย University of Western Australia, Curtin University, Murdoch University และ Edith Cowan University

หลังจากก่อตั้งได้ 15 ปี มหาวิทยาลัยทั้ง 4 แห่งก็ตัดสินใจที่จะยุบหน่วยงานนี้ เนื่องจากเหตุผล 4 ประการ ดังนี้

1. แต่ละมหาวิทยาลัยมีบริษัทที่ทำหน้าที่ดำเนินการถ่ายทอดเทคโนโลยีเป็นของตัวเองอย่างอิสระ หรือดำเนินการไปพร้อมๆ กับ TIM ดังนั้นโอกาสในการเข้าถึงสิ่งประดิษฐ์ที่ดีที่สุดของ TIM จึงทำได้ยาก
2. สถานที่ตั้ง TIM อยู่ห่างไกลจากมหาวิทยาลัย และห่างไกลจากผู้ประดิษฐ์
3. TIM ขาดแคลนเงินทุนสนับสนุน โดยเฉพาะในส่วนของการริเริ่มโครงการ
4. TIM ไม่สามารถสร้างผลงานที่ประสบความสำเร็จให้มหาวิทยาลัยเห็นเป็นตัวอย่างได้ มหาวิทยาลัยต่างๆ จึงไม่ต้องการเข้าร่วมดำเนินงานด้วย

หลังจากนั้นหน่วยงานที่รับช่วงการดำเนินการต่อจาก TIM คือ TechStart Australia Pty Ltd ซึ่งมีการดำเนินการและการร่วมลงทุนในรูปแบบของบริษัทเอกชน โดยจะมีการแบ่งผลประโยชน์ที่ได้กลับคืนมาให้กับมหาวิทยาลัยเป็นเปอร์เซ็นต์

ข้อดีของหน่วยงานรูปแบบนี้ คือ มีมหาวิทยาลัยในความดูแลเป็นจำนวนมาก ทำให้มีสิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีมากตามไปด้วย แต่มีข้อจำกัด คือ การดูแลอาจไม่ทั่วถึงหากมีบุคลากรไม่เพียงพอและนักวิจัย อาจารย์และนิสิตนักศึกษาอาจไม่ไว้วางใจในการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการประดิษฐ์

จากเนื้อหาที่ได้กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปรูปแบบ และข้อดีและข้อจำกัดของหน่วยงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยได้ดังตารางที่ 2.3 และ 2.4 ตามลำดับ

ตารางที่ 2.3 สรุปรูปแบบหน่วยงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย

รูปแบบหน่วยงาน		ลักษณะของหน่วยงาน	ตัวอย่าง
หน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย	รวมศูนย์ (Centralized)	มหาวิทยาลัยตั้งหน่วยงานขึ้นเพื่อดูแลและบริหารจัดการเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาทั้งหมดที่เกิดขึ้นภายในมหาวิทยาลัย	- M.I.T. - University of California, Berkeley - University of Cambridge - Stanford University
	กระจายศูนย์ (Decentralized)	มหาวิทยาลัยกระจายอำนาจในการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาให้แต่ละคณะหรือหน่วยงานดำเนิน การได้เองโดยอิสระ	- Johns Hopkins University - University of California (UC)
มูลนิธิ (Foundation)		มูลนิธิอิสระหรือหน่วยงานที่ไม่หวังผลกำไร	- Washington Research Foundation - Wisconsin Alumni Research Foundation
บริษัท	มหาวิทยาลัยเป็นเจ้าของ	มหาวิทยาลัยหรือคณะตั้งบริษัทขึ้นเพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาทั้งหมดที่เกิดขึ้นภายในมหาวิทยาลัย โดยที่มหาวิทยาลัยมีสิทธิในความเป็นเจ้าของบริษัทนั้น	- Australian National University (ANU Enterprise Pty Ltd) - University of Queensland, Institute of Molecular BioScience (IMBcom Pty Ltd)
	บริษัทภายนอก	บริษัทภายนอกที่ให้บริการการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย	- Research Corporation Technologies (RCT) - TOUDAI TLO, Ltd (CASTI)
กลุ่มผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ (Licensing consortium)		หน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นเพื่อบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย หรือสถาบันวิจัย หลายแห่งที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เดียวกันหรือพื้นที่ใกล้เคียงกัน	- TULCO (Triangle Universities Licensing Consortium) - Osaka Industrial Promotion Organization - Hokkaido TLO Co., Ltd.

ตารางที่ 2.4 ข้อดีและข้อจำกัดของหน่วยงานบริหารจัดการทรัพยากรพลังงานทางปัญญาของมหาวิทยาลัยรูปแบบต่างๆ

รูปแบบหน่วยงาน		ข้อดี	ข้อจำกัด
หน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย	รวมศูนย์	1. มีความสะดวกในการบริหารจัดการ และมีเอกภาพในเรื่องนโยบาย 2. ช่วยลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างหน่วยงาน โดยเฉพาะเรื่องการแข่งขันผลประโยชน์ 3. นักวิจัย อาจารย์และนักศึกษามีความไว้วางใจในการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการประดิษฐ์ 4. ใช้งบประมาณคุ้มค่า เนื่องจากบริหารจัดการทรัพยากรพลังงานปัญญาของทุกหน่วยงาน 5. รายได้ไม่เสียภาษี	1. การดูแลอาจไม่ทั่วถึง หากมีงานมาก จำนวนบุคลากรต้องมากพอที่จะรองรับงานที่เข้ามา 2. ความล่าช้าอันเนื่องจากระบบการทำงานในมหาวิทยาลัย 3. โครงสร้างองค์กรอาจไม่สามารถจ้างบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในอัตราเงินเดือนที่สูงได้
	กระจายศูนย์	1. การดำเนินงานมีความคล่องตัวและรวดเร็วกว่าแบบรวมศูนย์ 2. หน่วยงานมีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ 3. รายได้ไม่เสียภาษี	1. ความล่าช้าอันเนื่องจากระบบการทำงานในมหาวิทยาลัย 2. โครงสร้างองค์กรอาจไม่สามารถจ้างบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในอัตราเงินเดือนที่สูงได้ 3. ปริมาณงานอาจจะมีไม่มากพอที่จะจ้างบุคลากรผู้เชี่ยวชาญหลายด้าน
มูลนิธิ		1. ระบบการดำเนินการคล่องตัวกว่าเมื่อเทียบกับระบบมหาวิทยาลัย 2. ป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นต่อมหาวิทยาลัยในกรณีที่มีการฟ้องร้องเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรพลังงานปัญญา	การได้รับความร่วมมือจากบุคลากรของมหาวิทยาลัย และการประสานงานกับหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย
บริษัท	มหาวิทยาลัยเป็นเจ้าของ	ระบบการดำเนินการคล่องตัวกว่าเมื่อเทียบกับระบบมหาวิทยาลัย	1. การได้รับความร่วมมือจากบุคลากรของมหาวิทยาลัย และการประสานงานกับหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย 2. ต้องใช้เงินสนับสนุนเพื่อให้บริษัทอยู่รอด
	บริษัทภายนอก	1. การดำเนินงานมีความคล่องตัวกว่าระบบมหาวิทยาลัย 2. มหาวิทยาลัยไม่ต้องลงทุนในการจัดการทรัพยากรพลังงานปัญญา	1. การได้รับความร่วมมือจากบุคลากรของมหาวิทยาลัย และการประสานงานกับหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย 2. นโยบายในการจัดการทรัพยากรพลังงานปัญญาของมหาวิทยาลัยและบริษัทอาจจะไม่สอดคล้องกัน
กลุ่มผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ		มีมหาวิทยาลัยในความดูแลมาก ทำให้มีสิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีมาก	1. การดูแลอาจไม่ทั่วถึง โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับสิ่งประดิษฐ์แต่ละชิ้นไม่เท่ากัน 2. การได้รับความร่วมมือจากบุคลากรของมหาวิทยาลัย และการประสานงานกับหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย

2.5 หน่วยงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย

ปัจจุบันมหาวิทยาลัยต่างๆ ในประเทศไทยเริ่มมีความตื่นตัวและตระหนักถึงความสำคัญของทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยมากขึ้น จากการประชุมผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการด้านทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยต่างๆ อันได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยมหิดล พบว่ารูปแบบของหน่วยงานบริหารจัดการด้านทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยแบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบ คือ หน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยแบบรวมศูนย์ เช่น มหาวิทยาลัยมหิดล และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี และมูลนิธิ เช่น สถาบันทรัพย์สินทางปัญญาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อย่างไรก็ตาม มหาวิทยาลัยบางแห่งยังไม่มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับผิดชอบทางด้านนี้โดยตรง แต่มีการมอบหมายเป็นกรณีๆ ไป โดยส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การกำกับของรองอธิการบดีฝ่ายวิจัย เช่น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร และมหาวิทยาลัยขอนแก่น

อุปสรรคในการดำเนินงานที่พบ คือ ผู้บริหารและบุคลากรส่วนมากยังไม่เข้าใจเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา มีนโยบายในการดำเนินงานที่ไม่ชัดเจน ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน และการจัดสรรงบประมาณไม่เหมาะสมกับปริมาณงาน

ดังนั้นการเลือกรูปแบบการดำเนินงานจึงควรพิจารณาถึง ความคุ้มค่าในการจัดตั้งหน่วยงานโดยอาจพิจารณาจากปริมาณทรัพย์สินทางปัญญาที่มีเมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายของหน่วยงาน ความได้เปรียบเชิงภาษี และงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานของหน่วยงาน ความคล่องตัวในการบริหารจัดการ รวมถึงความร่วมมือจากนักวิจัยและบุคลากรของมหาวิทยาลัย ซึ่งจะส่งผลต่อความร่วมมือในการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการประดิษฐ์ของนักวิจัย อาจารย์ และนิสิตนักศึกษา

ในบทถัดไปจะกล่าวถึงความเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งมีผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ นักวิจัย หน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานผู้ให้ทุน

เอกสารอ้างอิง

- [1] Mission Statement [Online]. Available from:
<http://web.mit.edu/tlo/www/mission.html> [2005, May 9]
- [2] Lori Pressman. M.I.T. System of Technology Transfer [Online]. February 4,2000
Available from: <http://web.mit.edu/tlo/www/MITsystemtechtrans.pdf> [2005, May 9]
- [3] About OTL [Online]. Available from: <http://otl.berkeley.edu/about/about.php>
[2005, June 7]
- [4] Staff Directory [Online]. Available from: <http://otl.berkeley.edu/about/staff.php>
[2005, June 7]
- [5] Intellectual Property Management & Licensing Practices [Online]. Available from:
<http://www.jhtt.jhu.edu/about/ipbooklet.html> [2005, June 16]
- [6] WRF People [Online]. Available from:
http://www.wrfseattle.org/people/WRF_People.asp [2005, June 10]
- [7] Our Mission [Online]. Available from: <http://www.warf.ws/about/index.jsp?cid=6>
[2005, June 24]
- [8] Staff Roster [Online]. Available from: <http://www.warf.ws/contact/staff.jsp>
[2005, June 24]
- [9] Licensing FAQs [Online]. Available from:
<http://www.warf.ws/news/index.jsp?cid=20&scid=27> [2005, June 24]
- [10] RCT Staff [Online]. Available from: <http://www.rctech.com/staff/rct-staff.php>
[2005, July 6]
- [11] TOUDAI TLO [Online]. Available from: <http://www.casti.co.jp> [2005, October 5]
- [12] ANU Enterprise [Online]. Available from: <http://www.anuenterprise.com.au>
[2005, June 20]
- [13] Intellectual Property : Ownership, Protection and Commercialisation [Online].
Available from:
[http://info.anu.edu.au/policies/Policies/Legal/Other/1298b_Intellectual
Property.pdf](http://info.anu.edu.au/policies/Policies/Legal/Other/1298b_Intellectual_Property.pdf) [2005, June 20]

บทที่ 3

ความเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (IP Ownership)

3.1 ความนำ

มหาวิทยาลัยมีภารกิจหลัก 2 ประการ คือ การให้การศึกษา และการค้นคว้าวิจัยเพื่อสร้างสรรค์ผลงานตอบสนองต่อความต้องการของสังคม ด้วยภารกิจและความพร้อมของมหาวิทยาลัยในด้านต่างๆ อันได้แก่ ความพร้อมทางด้านบุคลากร ที่ประกอบด้วยนิสิต/นักศึกษา และบุคลากรที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี โท เอก ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ความพร้อมทางด้านองค์ความรู้ที่สร้างขึ้นอย่างต่อเนื่องจากคณะวิชา วิทยาลัย สถาบันวิจัยหรือศูนย์เชี่ยวชาญเฉพาะทาง และอื่นๆ ความพร้อมทางด้านเงินทุน เครื่องมือ อุปกรณ์ และสาธารณูปโภคต่างๆ มหาวิทยาลัยจึงเป็นแหล่งความรู้ทางด้านวิชาการและเทคโนโลยีขั้นสูงของประเทศ และมีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการเป็นผู้สร้างสรรค์ทรัพย์สินทางปัญญา

เพื่อสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้สร้างสรรค์ทรัพย์สินทางปัญญาที่ต้องลงทุน ลงแรงไปกับการวิจัยและพัฒนาหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม กฎหมายจึงให้สิทธิขาดแก่เจ้าของทรัพย์สินทางปัญญาในการใช้หรือหาประโยชน์จากผลงานดังกล่าวภายในระยะเวลาที่กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาแต่ละฉบับได้กำหนดไว้

ผู้คิดค้นหรือสร้างสรรค์ทรัพย์สินทางปัญญาในมหาวิทยาลัย ได้แก่ คณาจารย์ นักวิจัย เจ้าหน้าที่ ลูกจ้าง นิสิตหรือนักศึกษา ซึ่งลักษณะการสร้างสรรค์ของบุคคลดังกล่าวมีปัจจัยหรือสถานการณ์ที่ควรนำมาพิจารณาว่าใครควรจะเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างมหาวิทยาลัยกับผู้คิดค้นหรือสร้างสรรค์ เพื่อป้องกันข้อพิพาทที่อาจเกิดขึ้นในการโต้แย้งสิทธิความเป็นเจ้าของในทรัพย์สินทางปัญญาที่ได้มีการสร้างสรรค์ขึ้น ประกอบกับในอนาคต มหาวิทยาลัยต่างๆ ของรัฐจะต้องออกนอกระบบราชการ ไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ การที่มหาวิทยาลัยจะคงสถานะและคุณภาพการเรียนการสอนและการวิจัยไว้ได้ จึงต้องอาศัยแหล่งรายได้จากแหล่งอื่น นอกเหนือจากงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล ซึ่งรายได้ที่เกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาจะเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของมหาวิทยาลัยในอนาคต ดังจะเห็นได้จากรายได้ของมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกาที่เกิดขึ้นจากการนำทรัพย์สินทางปัญญาออกหาประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542-2546 (ตารางที่ 3.1) แต่ตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ผู้ที่จะใช้สิทธิและได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาจะต้องเป็นเจ้าของสิทธิ ดังนั้น การทำความเข้าใจในเรื่องของความเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา จึงมีความจำเป็นต่อการกำหนดนโยบายและมาตรการที่เหมาะสมในการดำเนินการของมหาวิทยาลัย

เพื่อให้การบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่มหาวิทยาลัยและผู้สร้างสรรค์ทรัพย์สินทางปัญญา

ตารางที่ 3.1 รายได้ของมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกาที่เกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542-2546 ¹

มหาวิทยาลัย	รายได้ที่เกิดขึ้นจากการอนุญาตให้ใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (US\$)
Columbia University	383,375,414
New York University	159,333,443
Stanford University	155,632,475
University of Florida	114,763,464
Wisconsin Alumni Research Foundation (WARF)	110,436,178
Michigan State University	103,653,621
Massachusetts Institute of Technology (M.I.T.)	96,965,099
University of Minnesota	91,715,434
University of Rochester	82,236,818
Harvard University	55,367,437

ในบทนี้ จะกล่าวถึง (1) นโยบายเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งทรัพย์สินทางปัญญาที่กล่าวถึงจะหมายความเฉพาะสิทธิบัตร โดยเนื้อหาจะประกอบด้วยปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตรของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ และ นโยบายเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตรของบางมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ (2) บทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดความเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตร และลิขสิทธิ์ของประเทศไทยและ (3) ข้อเสนอแนะ

¹ ข้อมูลจาก Association of University Technology Managers, Inc. Licensing Survey, The Chronicle of Higher Education, December, 2004.

3.2 นโยบายเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา

จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลด้านนโยบายเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยไทยพบว่า ยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจน ดังนั้น เพื่อให้การกำหนดนโยบายเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยไทย ครอบคลุมถึงกรณีต่างๆ อย่างครบถ้วน ในบทนี้จึงกล่าวถึงนโยบายทางด้านนี้ของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการนำมาปรับใช้กับมหาวิทยาลัยไทย

3.2.1 ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตรของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ

เมื่อพิจารณานโยบายของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของสิทธิ ได้แก่

ก. สถานะของผู้ประดิษฐ์/ผู้สร้างสรรค์

การที่แต่ละมหาวิทยาลัยจะเรียกร้องสิทธิความเป็นเจ้าของในสิทธิบัตรที่ได้มีการสร้างสรรค์ขึ้น มหาวิทยาลัยจะต้องพิจารณาว่า ผู้ประดิษฐ์/ผู้สร้างสรรค์มีหน้าที่ความรับผิดชอบต่อมหาวิทยาลัยในการสร้างสรรค์สิทธิบัตรนั้นหรือไม่ หากผู้ประดิษฐ์/ผู้สร้างสรรค์มีหน้าที่ต่อมหาวิทยาลัย สิทธิความเป็นเจ้าของในสิทธิบัตรจะตกเป็นของมหาวิทยาลัย แต่ถ้าสิทธิบัตรที่สร้างสรรค์ขึ้นอยู่นอกขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบหรือนอกเวลาการปฏิบัติหน้าที่ เช่น มีการสร้างสรรค์นอกเวลางาน และโดยปราศจากการใช้เงินทุนหรือสิ่งอำนวยความสะดวกของมหาวิทยาลัย หรือผู้ประดิษฐ์/ผู้สร้างสรรค์มิได้เป็นลูกจ้างของมหาวิทยาลัย สิทธิความเป็นเจ้าของในสิทธิบัตรจะตกเป็นของผู้ประดิษฐ์/ผู้สร้างสรรค์ ตัวอย่างของมหาวิทยาลัยที่มีนโยบายเช่นนี้ เช่น Stanford University, Cornell University, University of Bristol เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม แม้ผู้ประดิษฐ์/ผู้สร้างสรรค์จะมีหน้าที่ความรับผิดชอบต่อมหาวิทยาลัยในการสร้างสรรค์สิทธิบัตรนั้น สิทธิความเป็นเจ้าของในสิทธิบัตรก็ยังคงตกเป็นของมหาวิทยาลัย หากว่าผู้ประดิษฐ์/ผู้สร้างสรรค์เป็นนักศึกษา หรือเป็นบุคคลที่เข้าร่วมโครงการวิจัยหรือโครงการต่างๆ ของมหาวิทยาลัย ตัวอย่างของมหาวิทยาลัยที่มีนโยบายเช่นนี้ เช่น Stanford University

ข. เงินทุนที่ใช้ในการสร้างสรรค์

ในการสร้างสรรค์ทรัพย์สินทางปัญญา หากเงินทุนที่ใช้ในการสร้างสรรค์เป็นของมหาวิทยาลัย สิทธิความเป็นเจ้าของจะตกเป็นของมหาวิทยาลัย ตัวอย่างของมหาวิทยาลัยที่มีนโยบายเช่นนี้ เช่น Massachusetts Institute of Technology (M.I.T.), University of Arizona, Ohio University เป็นต้น อย่างไรก็ตาม บางมหาวิทยาลัยแม้เงินทุนที่ใช้จะเป็นของแหล่งทุนจากภายนอก สิทธิดังกล่าวก็ยังเป็นของมหาวิทยาลัย เช่น University of Cambridge

ค. สิ่งอำนวยความสะดวก ทรัพยากร หรือสาธารณูปโภคที่ใช้ในการสร้างสรรค์

โดยทั่วไปมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกาจะเรียกร้องสิทธิความเป็นเจ้าของในการประดิษฐ์ที่สามารถขอรับสิทธิบัตรได้ (Patentable Inventions) หากมีการใช้สิ่งอำนวยความสะดวก หรือทรัพยากรของมหาวิทยาลัย แม้ผู้สร้างสรรค์จะเป็นนักศึกษา หรือมีโซลูชันที่มีหน้าที่จะต้องสร้างสรรค์งานก็ตาม เช่น Cornell University, Yale University, Michigan State University เป็นต้น

3.2.2 นโยบายเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตรของบางมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ

นโยบายของมหาวิทยาลัยที่นำมากล่าวในที่นี้ จะกล่าวถึงเฉพาะในส่วนของความเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตร มิได้หมายความว่ารวมถึงนโยบายในส่วนอื่นๆ ทั้งหมด และเป็นมหาวิทยาลัยที่มีนโยบายแตกต่างกันชัดเจน

ก. Stanford University [1]

นโยบายด้านสิทธิบัตร (นโยบายของสภามหาวิทยาลัย)

- (1) การประดิษฐ์ทั้งหมดที่มีศักยภาพที่จะจดทะเบียนสิทธิบัตรได้ ที่คิดขึ้นหรือนำมาใช้เป็นครั้งแรกทั้งหมดหรือบางส่วนโดยคณาจารย์หรือเจ้าหน้าที่ (ซึ่งประกอบด้วยนักศึกษาที่เป็นลูกจ้าง) ของมหาวิทยาลัยในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ที่มีต่อมหาวิทยาลัย หรือโดยใช้ทรัพยากรของมหาวิทยาลัยมากกว่าปกติ² ทั้งนี้ จะต้องมีการ

² คำว่า “ใช้ทรัพยากรของมหาวิทยาลัยมากกว่าปกติ” ได้มีการให้นิยามไว้ว่าประกอบด้วย การใช้ความชำนาญ สิ่งอำนวยความสะดวกที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย เครื่องมือ หรือสิ่งของ ที่มหาวิทยาลัยจัดให้เพื่อใช้ในการศึกษา และ การใช้เวลาทำงานในหน้าที่อย่างมีนัยสำคัญ

เปิดเผยการประดิษฐ์ดังกล่าวต่อมหาวิทยาลัยในเวลาที่เหมาะสม และจะต้องมีการโอนสิทธิความเป็นเจ้าของให้แก่มหาวิทยาลัย โดยไม่คำนึงถึงแหล่งเงินทุน (ถ้ามี)

- (2) ถ้ามหาวิทยาลัยไม่สามารถดำเนินการหรือตัดสินใจที่จะไม่ดำเนินการยื่นคำขอรับสิทธิบัตร และ/หรืออนุญาตให้ใช้สิทธิในการประดิษฐ์นั้น ในเวลาที่เหมาะสม ก็จะมีการโอนสิทธิความเป็นเจ้าของกลับมายังผู้ประดิษฐ์ โดยการเรียกร้องให้มีการแก้ไขข้อกำหนดของสัญญาใดๆ ที่สนับสนุนหรือเกี่ยวข้องกับการประดิษฐ์ ที่สามารถเป็นไปได้
- (3) อธิการบดีหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากอธิการบดีสามารถอนุญาตให้ผู้ประดิษฐ์ได้รับการยกเว้นมิให้นานนโยบายนี้มาใช้บังคับ ทั้งนี้ เป็นกรณีๆ ไป โดยมีเงื่อนไขว่า จะต้องให้ความสำคัญต่อข้อผูกพันที่มหาวิทยาลัยมีต่อผู้สนับสนุน ทั้งนี้ การยกเว้นดังกล่าวจะต้องทำให้เกิดประโยชน์กับการถ่ายทอดเทคโนโลยี กับมหาวิทยาลัย และจะต้องเป็นผลมาจากการขัดกันของผลประโยชน์ นอกจากนี้ อธิการบดีอาจจะขยายข้อกำหนดนี้ และยอมรับข้อกำหนดที่อยู่บนพื้นฐานของปัจจัยเดียวกัน เท่าๆ กับความเหมาะสมต่อความสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยกับผู้ประดิษฐ์ ในการพิจารณาความเป็นเจ้าของการประดิษฐ์ที่มีศักยภาพที่จะจดทะเบียนสิทธิบัตรได้ ซึ่งสร้างขึ้นหรือค้นพบโดยใช้ทรัพยากรของมหาวิทยาลัยมากกว่าปกติ โดยนักศึกษาที่มีใช้ลูกจ้างของมหาวิทยาลัย โดยนักวิชาการจากภายนอก และโดยบุคคลอื่นๆ ที่มีใช้ลูกจ้างของมหาวิทยาลัย

นอกจากนี้ Stanford University ยังได้กำหนดข้อกำหนดเพิ่มเติมจากที่สภามหาวิทยาลัยกำหนดไว้ (อธิการบดีเป็นผู้ประกาศ โดยการอ้างอิงนโยบายข้อที่ 3 ของสภามหาวิทยาลัย) ซึ่งมีข้อกำหนดดังนี้

- (1) นโยบายนี้นอกจากจะใช้บังคับแก่คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ (ซึ่งประกอบด้วยนักศึกษาที่เป็นลูกจ้าง) แล้ว ให้ขยายความรวมถึง
 - นักศึกษาปริญญาทั้งหมด และ ผู้รับทุนหลังปริญญาเอก
 - บุคคลที่มีใช้ลูกจ้างซึ่งเข้าร่วมหรือมีเจตนาที่จะเข้าร่วมในโครงการวิจัยที่สแตนฟอร์ด (ประกอบด้วย อาจารย์จากภายนอก นักอุตสาหกรรม ผู้รับทุน เป็นต้น)

นโยบายของสภามหาวิทยาลัยจะใช้กับนักศึกษาระดับปริญญา และ ผู้รับทุนหลังปริญญาเอก ในกรณีที่มีใช้ลูกจ้าง การประดิษฐ์ทั้งหมดที่มีศักยภาพที่จะจดทะเบียนสิทธิบัตรได้ ที่

คิดขึ้นหรือนำมาใช้เป็นครั้งแรกทั้งหมดหรือบางส่วนในระหว่างที่เข้าร่วมโครงการวิจัยที่สแตนฟอร์ด หรือโดยใช้ทรัพยากรของมหาวิทยาลัยมากกว่าปกติ จะต้องเปิดเผยต่อมหาวิทยาลัยในเวลาที่เหมาะสม และจะต้องโอนสิทธิความเป็นเจ้าของไปยังมหาวิทยาลัย เว้นแต่จะได้รับอนุญาตให้ได้รับการยกเว้น

- (2) อำนาจของอธิการบดีในการอนุญาตมิให้นำข้อกำหนดตามนโยบายนี้มาใช้บังคับ ได้มีการมอบให้แก่รองอธิการบดี และ คณะบดีที่ดูแลนโยบายด้านวิจัยและบัณฑิต

ข. Massachusetts Institute of Technology : M.I.T. [2]

นโยบายด้านสิทธิบัตร

กรณีที่ M.I.T. เป็นเจ้าของสิทธิ

สิทธิบัตรที่พัฒนาโดยคณาจารย์ นักศึกษา เจ้าหน้าที่ และบุคคลอื่นๆ ซึ่งประกอบด้วยบุคคลภายนอกที่เข้าร่วมในโปรแกรมของ M.I.T. หรือใช้เงินทุนหรือสิ่งอำนวยความสะดวกของ M.I.T. ให้สิทธิความเป็นเจ้าของตกเป็นของ M.I.T. เมื่อเข้ากรณีใดกรณีหนึ่งดังต่อไปนี้

1. สิทธิบัตรได้มีการพัฒนาในระหว่างหรือตามสัญญาสนับสนุนการวิจัยที่มีต่อ M.I.T.
2. สิทธิบัตรได้มีการพัฒนาโดยใช้เงินทุนหรือสิ่งอำนวยความสะดวกที่บริหารโดย M.I.T.

กรณีที่ผู้ประดิษฐ์/ผู้สร้างสรรค์เป็นเจ้าของสิทธิ

ผู้ประดิษฐ์/ผู้สร้างสรรค์จะเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตร ถ้าไม่เข้ากรณีที่ M.I.T. เป็นเจ้าของสิทธิ

สัญญาสนับสนุนการวิจัยและสัญญาอื่นๆ

สิทธิบัตร : สัญญาวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลกลางภายใต้รัฐบาลบัญญัติ และภายใต้กฎข้อบังคับของ M.I.T. ให้สิทธิในการประดิษฐ์ที่คิดขึ้นหรือนำมาใช้เป็นครั้งแรกในการปฏิบัติตามสัญญา ตกเป็นของ M.I.T. โดย M.I.T. จะอนุญาตให้ใช้สิทธิ โดยมีได้เป็นการให้สิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Non-Exclusive License) แก่รัฐบาล และกำหนดว่า M.I.T. สงวนสิทธิในการประดิษฐ์ และจะใช้ความพยายามในการพัฒนาการประดิษฐ์เพื่อให้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้จริงโดยการอนุญาตให้ใช้สิทธิหรือโดยวิธีการอื่นๆ

สัญญาที่ได้รับการสนับสนุนจากภาคอุตสาหกรรม ความเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตรยังคงเป็นของ M.I.T. โดยที่ผู้สนับสนุนจะได้รับอนุญาตให้มีสิทธิเลือกที่จะขออนุญาตใช้สิทธิหรือไม่

การใช้ทรัพยากรที่บริหารโดย M.I.T. อย่างมีนัยสำคัญ

เมื่อคณาจารย์ของ M.I.T. นักศึกษา เจ้าหน้าที่ แยกของมหาวิทยาลัย (Visitors) หรือบุคคลอื่นๆ ที่เข้าร่วมในโปรแกรมของ M.I.T. พัฒนาการประดิษฐ์ โดยใช้เงินทุนหรือสิ่งอำนวยความสะดวกของ M.I.T. อย่างมีนัยสำคัญ M.I.T. จะเป็นเจ้าของสิทธิบัตร หากผลที่ได้มิได้อยู่ภายใต้สัญญาสนับสนุนการวิจัยหรือสัญญาอื่นๆ ที่ให้สิทธิแก่บุคคลที่สาม ประเด็นที่ว่าได้มีการใช้เงินทุนหรือสิ่งอำนวยความสะดวกของ M.I.T. อย่างมีนัยสำคัญหรือไม่ ผู้อำนวยการห้องปฏิบัติการหรือห้องทดลอง หรือหัวหน้าภาค ที่ผู้ประดิษฐ์/ผู้สร้างสรรค์สังกัด จะพิจารณา และจะมีการส่งหนังสือแนะนำไปยังสำนักงานอนุญาตให้ใช้สิทธิในเทคโนโลยี (Technology Licensing Office : TLO)

M.I.T. จะไม่ถือว่าการใช้สำนักงาน ห้องสมุด หรือการใช้บริการโดยทั่วไป เป็นการให้พื้นที่หรือสิ่งอำนวยความสะดวกของ M.I.T. อย่างมีนัยสำคัญ รวมทั้งการจ่ายเงินเดือนจากบัญชีที่มีได้ระบุไว้เฉพาะเจาะจงว่าจะใช้เพื่อการใด จะเป็นการใช้เงินทุนของ M.I.T. อย่างมีนัยสำคัญ เว้นแต่เงินดังกล่าวได้มีการจ่ายไปโดยเฉพาะเจาะจงเพื่อสนับสนุนการพัฒนาการประดิษฐ์

โดยทั่วไป การประดิษฐ์จะไม่นำมาพิจารณาว่าได้มีการพัฒนาโดยการใช้เงินทุนหรือสิ่งอำนวยความสะดวกของ M.I.T. ถ้า

1. มีการใช้เงินทุนที่มีได้ระบุวัตถุประสงค์ไว้เฉพาะเจาะจงเพียงเล็กน้อย และ
2. การประดิษฐ์ที่ได้มีการพัฒนานอกขอบเขตหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากการวิจัยจากผู้ประดิษฐ์/ผู้สร้างสรรค์ ภายใต้สัญญาว่าจ้างผู้ช่วยนักวิจัยหรือโครงการสนับสนุนการวิจัย และ
3. ใช้สิ่งอำนวยความสะดวกที่สำคัญหรือไม่สำคัญในช่วงเวลาสั้นๆ หรือใช้เครื่องมือของ M.I.T. ทั้งนี้ การใช้สำนักงาน ห้องสมุด หรือการใช้บริการโดยทั่วไป เป็นตัวอย่างของสิ่งอำนวยความสะดวก และเครื่องมือ ที่ถือว่าไม่สำคัญ
4. การพัฒนาการประดิษฐ์กระทำด้วยตนเอง โดยมีได้ใช้เวลาในฐานะผู้ประดิษฐ์/ผู้สร้างสรรค์

ค. Cornell University [3]

นโยบายด้านสิทธิบัตร

1. การประดิษฐ์ที่สามารถขอรับสิทธิบัตรได้ทั้งหมดที่คิดขึ้นหรือจากการนำมาใช้เป็นครั้งแรกโดยคณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ด้าน

การวิจัยของมหาวิทยาลัย ให้สิทธิความเป็นเจ้าของตกเป็นของมหาวิทยาลัย โดยผู้ประดิษฐ์จะต้องร่วมมือและให้ความช่วยเหลือมหาวิทยาลัยในขั้นตอนของกระบวนการขอรับสิทธิบัตร และจะโอนสิทธิในคำขอดังกล่าว หรือสิทธิบัตรใดๆ ที่เป็นผลมาจากการนั้นให้แก่ Cornell Research Foundation

2. การประดิษฐ์ที่สามารถขอรับสิทธิบัตรได้ที่ผู้ประดิษฐ์สร้างสรรค์ขึ้นโดยใช้เวลาของตนเอง และมีได้ใช้ทรัพยากรของมหาวิทยาลัย ให้สิทธิตกเป็นของผู้ประดิษฐ์
3. ในกรณีที่มหาวิทยาลัยเป็นเจ้าของสิทธิในการประดิษฐ์ตามข้อ 1 และไม่ได้ยื่นคำขอรับสิทธิบัตรภายใน 1 ปี หรือมหาวิทยาลัยไม่ให้ความสนใจในการประดิษฐ์ดังกล่าวภายใน 6 เดือนนับแต่วันที่มีการเปิดเผยการประดิษฐ์ หากผู้ประดิษฐ์ร้องขอสิทธิของมหาวิทยาลัยทั้งหมดจะโอนกลับมายังผู้ประดิษฐ์ แต่ทั้งนี้ จะต้องนำข้อห้ามที่มีต่อผู้สนับสนุนจากภายนอกมาพิจารณาประกอบด้วย

3.3 บทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดความเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตร และลิขสิทธิ์ของประเทศไทย

ในการพิจารณาความเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตร มีกฎหมายที่เกี่ยวข้อง คือ พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 ซึ่งได้กำหนดการได้มาซึ่งสิทธิในสิทธิบัตรไว้ว่า มิได้เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ แต่จะเกิดขึ้นเมื่อได้มีการยื่นคำขอรับสิทธิบัตรและดำเนินการต่างๆ ตามที่กฎหมายกำหนด และเมื่อได้ออกสิทธิบัตรให้แก่ผู้ขอแล้วเท่านั้น จึงจะได้รับสิทธิตามกฎหมาย ดังนั้น จึงต้องพิจารณาเป็นลำดับแรกว่าใครเป็นผู้มีสิทธิในการขอรับสิทธิบัตร

ตามกฎหมายสิทธิบัตรได้กำหนดบุคคลที่มีสิทธิในการขอรับสิทธิบัตรไว้ 4 ประเภท คือ

3.3.1 ผู้ประดิษฐ์หรือผู้ออกแบบผลิตภัณฑ์

ผู้ประดิษฐ์ หมายถึง ผู้ที่คิดค้นหรือคิดทำขึ้นอันเป็นผลให้ได้มาซึ่งผลิตภัณฑ์³ หรือกรรมวิธี⁴ ใดชิ้นใหม่ หรือการกระทำใดๆ ที่ทำให้ผลิตภัณฑ์หรือกรรมวิธีดีขึ้น จากความหมาย

³ ผลิตภัณฑ์อาจจะมีอยู่ในรูปของ เครื่องจักรกล เครื่องสำเร็จ อุปกรณ์ เครื่องมือ สารประกอบ ผลิตภัณฑ์ทางเคมี ฯลฯ

⁴ กรรมวิธี หมายความว่า วิธีการ กระบวนการ หรือกรรมวิธีในการผลิตหรือการเก็บรักษาให้คงสภาพหรือให้มีคุณภาพดีขึ้นหรือการปรับปรุงให้ดีขึ้นซึ่งผลิตภัณฑ์ และรวมถึงการใช้กรรมวิธีอื่นๆ ด้วย (มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติสิทธิบัตร)

ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ผู้ประดิษฐ์ คือ บุคคลที่ได้ใช้ความคิดหรือเป็นเจ้าของความคิดในการทำให้เกิดผลิตภัณฑ์หรือกรรมวิธี มิใช่บุคคลที่เพียงแต่มีส่วนในการทำให้ความคิดนั้นเกิดเป็นวัตถุหรือรูปร่างขึ้นมา

การออกแบบก็เช่นเดียวกัน ผู้ออกแบบคือคนที่เป็นเจ้าของความคิดว่ารูปร่าง หรือองค์ประกอบของลวดลาย หรือสีของผลิตภัณฑ์ควรมีลักษณะอย่างไร เช่น รูปร่างของโทรศัพท์มือถือ ของรถยนต์ จะต้องมียูปร่าง รูปทรงอย่างไร มีลวดลายหรือสีอย่างไร มิใช่บุคคลที่นำเอาแนวความคิดดังกล่าวไปทำให้เกิดผลขึ้นมา

ในกรณีที่มีบุคคลหลายคนช่วยกันคิดการประดิษฐ์/การออกแบบนั้นขึ้นมา ทุกคนมีสิทธิขอรับสิทธิบัตรร่วมกัน เว้นแต่ ผู้ประดิษฐ์/ผู้ออกแบบร่วมบางคนไม่ยอมรับขอรับสิทธิบัตร หรือติดต่อไม่ได้ หรือไม่มีสิทธิขอรับสิทธิบัตร ผู้ประดิษฐ์/ผู้ออกแบบร่วมคนอื่นจะขอรับสิทธิบัตรสำหรับการประดิษฐ์ที่ได้ทำร่วมกันนั้นในนามของตนเองก็ได้

ทั้งนี้ ผู้ประดิษฐ์/ผู้ออกแบบที่จะมีสิทธิในการขอรับสิทธิบัตรก็ต่อเมื่อ เป็นการประดิษฐ์ขึ้นมาโดยอิสระ กล่าวคือ มิได้เป็นลูกจ้างหรือภายใต้สัญญาจ้างหรือมิได้เป็นข้าราชการ พนักงานองค์การของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ เพราะหากเป็นกรณีดังกล่าว สิทธิในการขอรับสิทธิบัตรจะตกอยู่แก่นายจ้างหรือผู้ว่าจ้างหรือหน่วยงานต้นสังกัด

3.3.2 นายจ้างหรือผู้ว่าจ้าง

สิทธิในการขอรับสิทธิบัตรสำหรับการประดิษฐ์หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ ซึ่งลูกจ้างได้ประดิษฐ์หรือออกแบบขึ้นโดยการทำงานตามสัญญาจ้างหรือโดยสัญญาจ้างที่มีวัตถุประสงค์ให้ทำการประดิษฐ์หรือการออกแบบ สิทธิในการขอรับสิทธิบัตรย่อมตกแก่นายจ้างหรือผู้ว่าจ้าง เว้นแต่สัญญาจ้างจะระบุไว้เป็นอย่างอื่น และแม้สัญญาจ้างจะมีได้เกี่ยวข้องกับการประดิษฐ์หรือการออกแบบที่ลูกจ้างได้คิดค้นขึ้น แต่ได้ใช้วิธีการ สถิติ หรือใช้รายงานซึ่งลูกจ้างสามารถใช้หรือล่วงรู้ได้เพราะการเป็นลูกจ้างตามสัญญาจ้าง สิทธิในการขอรับสิทธิบัตรก็ยังตกเป็นของนายจ้าง

3.3.3 หน่วยงานต้นสังกัดของข้าราชการ พนักงานองค์การของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจที่เป็นผู้ประดิษฐ์หรือผู้ออกแบบ

ในกรณีที่ผู้ประดิษฐ์หรือผู้ออกแบบเป็นข้าราชการ พนักงานองค์การของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ และข้าราชการหรือพนักงานดังกล่าวมีหน้าที่ที่จะต้องทำการประดิษฐ์หรือออกแบบ สิทธิในการขอรับสิทธิบัตรย่อมตกแก่หน่วยงานต้นสังกัดของข้าราชการ หรือพนักงานผู้นั้น แม้ว่า

กฎหมายจะมีได้กำหนดไว้โดยตรงให้สิทธิในการขอรับสิทธิบัตรตกอยู่แก่หน่วยงานต้นสังกัดของผู้ประดิษฐ์ แต่เมื่อพิจารณาจากมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติสิทธิบัตรที่ให้สิทธิแก่ข้าราชการ หรือพนักงานองค์การของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจมีสิทธิได้รับบำเหน็จพิเศษ เมื่อได้ทำการประดิษฐ์งานนั้นขึ้น ย่อมเห็นได้ว่ากฎหมายมีเจตนารมณ์เช่นนั้น

3.3.4 ผู้รับโอนสิทธิจากบุคคลตาม 3.3.1-3.3.3

สิทธิในการขอรับสิทธิบัตรเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่ง จึงยอมโอนให้แก่บุคคลอื่นได้ แต่การโอนจะต้องทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้โอนและผู้รับโอน จึงจะมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย และในกรณีที่ผู้ประดิษฐ์หรือผู้ออกแบบร่วมหลายคน ผู้ประดิษฐ์หรือผู้ออกแบบร่วมทุกคนจะต้องลงลายมือชื่อในสัญญาโอนทุกคน หากไม่ทำตามแบบที่กฎหมายกำหนด การโอนย่อมตกเป็นโมฆะตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 150

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้ประดิษฐ์หรือผู้สร้างสรรค์สิทธิบัตรในมหาวิทยาลัยอาจจะเป็นคณาจารย์ นักวิจัย นิสิตหรือนักศึกษา ซึ่งในการพิจารณาความเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตรระหว่างผู้ประดิษฐ์หรือผู้สร้างสรรค์กับมหาวิทยาลัยในงานที่ได้ประดิษฐ์ขึ้น มีกรณีที่ต้องพิจารณาคือ

กรณีผู้ประดิษฐ์หรือผู้สร้างสรรค์เป็นคณาจารย์ และนักวิจัย ไม่ว่าจะอยู่ในสถานะของการเป็นข้าราชการ หรือพนักงานองค์การของรัฐ หรือเป็นลูกจ้างของมหาวิทยาลัย หากได้ประดิษฐ์งานขึ้นในหน้าที่ ความรับผิดชอบ และขณะปฏิบัติหน้าที่ ได้ใช้หรือมิได้ใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ สาธารณูปโภค หรือสิ่งอำนวยความสะดวกของมหาวิทยาลัย สิทธิในการขอรับสิทธิบัตรย่อมตกแก่มหาวิทยาลัย แต่ถ้าประดิษฐ์งานนอกขอบเขตหน้าที่ ความรับผิดชอบ เช่น ทำการประดิษฐ์ที่บ้าน ในเวลากลางคืน และ/หรือในวันหยุดสุดสัปดาห์ โดยมีได้ใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ สาธารณูปโภค หรือสิ่งอำนวยความสะดวกของมหาวิทยาลัย สิทธิในการขอรับสิทธิบัตรจะตกแก่ผู้ประดิษฐ์ อย่างไรก็ตาม หากการประดิษฐ์ดังกล่าวได้มีการใช้วิธีการ สถิติหรือรายงานซึ่งคณาจารย์ หรือนักวิจัยสามารถใช้หรือล่วงรู้ได้เพราะการเป็นข้าราชการ พนักงานองค์การของรัฐ หรือการเป็นลูกจ้าง สิทธิในการขอรับสิทธิบัตรก็ยังคงเป็นของมหาวิทยาลัย⁵

ในส่วนของนิสิต/นักศึกษาผู้ซึ่งมิได้เป็นลูกจ้างของมหาวิทยาลัย และมีได้ใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ สาธารณูปโภค หรือสิ่งอำนวยความสะดวกของมหาวิทยาลัย หรือผลงานที่สร้างสรรค์

⁵ เทียบเคียงมาตรา 11 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3)

ดังกล่าวคณาจารย์ของมหาวิทยาลัย มิได้มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ ในกรณีนี้ นิสิต/นักศึกษาจะเป็นเจ้าของสิทธิบัตรในผลงานที่พวกเขาสร้างสรรค์ขึ้นมาในขณะที่ศึกษาและวิจัยที่มหาวิทยาลัย แต่ในกรณีที่ นิสิต/นักศึกษา ได้สร้างสรรค์ผลงานสิทธิบัตรขึ้นมาโดยใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ สาธารณูปโภค หรือสิ่งอำนวยความสะดวกของมหาวิทยาลัย หรือผลงานที่สร้างสรรค์ดังกล่าว คณาจารย์ของมหาวิทยาลัย ได้มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ ในกรณีนี้ มหาวิทยาลัยและนิสิต/นักศึกษา จะเป็นเจ้าของร่วมกันในผลงานสิทธิบัตรที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นมา

นอกจากนั้น หากคณาจารย์ หรือนักวิจัยทำการประดิษฐ์โดยได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากหน่วยงานภายนอก ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปของทุนอุดหนุนการวิจัย (Sponsored Research) หรือการร่วมวิจัย (Collaborative Research) หรือการว่าจ้างวิจัย (Commission Research) ในกรณีนี้ สัญญาที่จะทำกับเจ้าของทุน คู่สัญญาควรจะเป็นมหาวิทยาลัย เพราะหากคณาจารย์ หรือนักวิจัยไปเป็นคู่สัญญากับเจ้าของทุน นอกจากจะไม่เหมาะสมด้วยเหตุผลต่างๆ เช่น บางครั้งอาจจะต้องใช้เวลาขณะปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเป็นอาจารย์ หรือนักวิจัย ในการทำการวิจัย หรืออาจจะต้องใช้อุปกรณ์ เครื่องมือ สิ่งอำนวยความสะดวก หรือสาธารณูปโภคของมหาวิทยาลัย ฯลฯ แล้ว ยังอาจจะก่อให้เกิดปัญหาในการพิจารณาความเป็นเจ้าของสิทธิระหว่างเจ้าของทุนกับมหาวิทยาลัย ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดกรณีพิพาทขึ้นมาได้ กล่าวคือ หากมีการทำสัญญาระหว่างผู้ประดิษฐ์กับเจ้าของทุน โดยกำหนดให้เจ้าของทุน และ/หรือผู้ประดิษฐ์ เป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตร จะเกิดปัญหาว่า กรณีดังกล่าวขัดต่อกฎหมายสิทธิบัตรที่กำหนดให้สิทธิในการประดิษฐ์ที่คณาจารย์ หรือนักวิจัย ซึ่งเป็นข้าราชการ หรือพนักงานองค์การของรัฐหรือลูกจ้างของมหาวิทยาลัย สร้างสรรค์ขึ้น ตกเป็นของมหาวิทยาลัยหรือไม่

ส่วนในกรณีที่มหาวิทยาลัยเป็นคู่สัญญากับเจ้าของทุน มีประเด็นที่จะต้องพิจารณาในเรื่องของความเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตร ดังนี้

- กรณีของทุนอุดหนุนการวิจัย หากตกลงกันไว้อย่างไรก็จะเป็นไปตามนั้น แต่ถ้าไม่ได้มีการตกลงกันไว้ในเรื่องของความเป็นเจ้าของสิทธิ ย่อมก่อให้เกิดปัญหาว่า สิทธิในการขอรับสิทธิบัตรจะตกแก่ มหาวิทยาลัยซึ่งเป็นคู่สัญญาและเป็นต้นสังกัดของผู้ประดิษฐ์ หรือผู้ประดิษฐ์ หรือเจ้าของทุน หรือเป็นเจ้าของร่วมกัน
- กรณีของการร่วมวิจัย หากตกลงกันไว้อย่างไรก็จะเป็นไปตามนั้น แต่ถ้ามิได้ตกลงกันไว้ มหาวิทยาลัยและเจ้าของทุนที่ร่วมวิจัยย่อมเป็นเจ้าของร่วมกันในสิทธิบัตร⁶

⁶ มาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542

- กรณีของการว่าจ้างวิจัย หากมีการตกลงกันไว้อย่างไรก็จะเป็นไปตามนั้น แต่ถ้ามิได้ตกลงกันไว้ สิทธิในสิทธิบัตรย่อมตกเป็นของเจ้าของทุนซึ่งเป็นผู้ว่าจ้าง⁷

อย่างไรก็ตาม การเป็นเจ้าของร่วมในสิทธิบัตรนั้น ย่อมก่อให้เกิดปัญหาต่อมหาวิทยาลัยหลายประการ คือ

(1) โดยหลักแล้ว กฎหมายของแต่ละประเทศกำหนดหลักเกณฑ์ในการใช้สิทธิไว้แตกต่างกัน เช่น ตามกฎหมายสิทธิบัตรของไทย เจ้าของร่วมในสิทธิบัตรแต่ละคนสามารถใช้สิทธิตามสิทธิบัตรได้ โดยมีต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของร่วมคนอื่นๆ (นอกจากนี้ รายได้ที่เกิดขึ้นจากการใช้สิทธิดังกล่าว เจ้าของร่วมแต่ละคนไม่จำเป็นต้องแบ่งรายได้ให้แก่เจ้าของร่วมคนอื่นๆ) แต่ในกรณีที่จะอนุญาตให้ใช้สิทธิตามสิทธิบัตรจะต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของร่วมคนอื่นๆ เช่นเดียวกับประเทศญี่ปุ่นและสหราชอาณาจักร ส่วนกฎหมายสิทธิบัตรของสหรัฐอเมริกา กำหนดให้สิทธิแก่เจ้าของร่วมแต่ละคนใช้สิทธิตามสิทธิบัตรได้ โดยมีต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของร่วมคนอื่น และหากเป็นกรณีของการอนุญาตให้ใช้สิทธิตามสิทธิบัตรแก่ผู้อื่น เจ้าของร่วมแต่ละคนก็มีสิทธิที่จะอนุญาตให้ใช้สิทธิตามสิทธิบัตรได้ โดยมีต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของร่วมคนอื่นเช่นเดียวกัน

จากหลักกฎหมายดังกล่าว ทำให้การเป็นเจ้าของร่วมของมหาวิทยาลัยในประเทศที่การอนุญาตให้ใช้สิทธิไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของร่วมคนอื่น เช่น สหรัฐอเมริกา จะทำให้การทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive License) แก่ผู้รับอนุญาตก็ไม่น่าที่จะทำได้โดยสภาพ อีกทั้งหากมีการอนุญาตให้ใช้สิทธิ เจ้าของร่วมก็ไม่สามารถที่จะควบคุมหรือคัดเลือกผู้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิที่มหาวิทยาลัยคิดว่าเหมาะสมและมีศักยภาพได้ ยิ่งไปกว่านั้น หากมีการอนุญาตให้แก่ผู้รับอนุญาตที่เป็นคู่แข่งทางธุรกิจ ก็อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้รับอนุญาตได้

นอกจากนี้ หากมหาวิทยาลัยเป็นเจ้าของร่วมกับหน่วยงานหรือองค์กรธุรกิจที่มีศักยภาพที่จะผลิตหรือขายผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากงานสิทธิบัตรดังกล่าวได้ มหาวิทยาลัยก็จะสูญเสียรายได้ที่ควรจะได้รับจากผลงานสิทธิบัตร เพราะรายได้ที่หน่วยงานหรือองค์กรธุรกิจดังกล่าวได้รับนั้น ไม่จำเป็นต้องแบ่งให้แก่มหาวิทยาลัย ประกอบกับ ถ้ามหาวิทยาลัยจะดำเนินการผลิตและขายผลิตภัณฑ์(หรือว่าจ้างให้บุคคลอื่นผลิตและขายผลิตภัณฑ์) ที่เกิดจากงานสิทธิบัตร การกระทำดังกล่าวก็อาจจะอยู่นอกขอบเขตวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งมหาวิทยาลัย และอาจจะทำให้สาธารณชนมองมหาวิทยาลัยในแง่ที่ไม่ดี และในกรณีที่มหาวิทยาลัยจะอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้

⁷ มาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542

สิทธิ เพื่อที่จะหารายได้เข้ามหาวิทยาลัย หน่วยงานหรือองค์กรธุรกิจที่เป็นเจ้าของร่วมกันอาจจะไม่ให้ความยินยอม (ในประเทศที่การอนุญาตให้ใช้สิทธิจะต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของร่วมคนอื่น เช่น ประเทศไทย ญี่ปุ่น สหราชอาณาจักร เป็นต้น) ซึ่งหากเป็นเช่นนั้น มหาวิทยาลัยก็ไม่สามารถที่จะอนุญาตให้ใช้สิทธิได้ แม้จะได้มีการทำสัญญาแล้ว สัญญานั้นก็ไม่มีผลใช้บังคับ และยังทำให้ผู้ที่ได้รับอนุญาตกระทำการละเมิดสิทธิในสิทธิบัตรได้

(2) ขาดความชัดเจนในการดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิในสิทธิบัตร หรือการคงไว้ซึ่งสิทธิในสิทธิบัตร หรือการดำเนินการอื่นใดที่เกี่ยวข้อง มหาวิทยาลัยซึ่งเป็นเจ้าของร่วมกับเจ้าของร่วม(คน)อื่นใครจะเป็นผู้ดำเนินการ และรับผิดชอบภาระค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น (แม้ว่า กฎหมายจะอนุญาตให้เจ้าของร่วมแต่ละคนมีสิทธิที่จะขอรับสิทธิบัตรได้โดยลำพัง โดยมีต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของร่วมคนอื่น ซึ่งจะเป็นกรณีดังกล่าวได้ ก็ต่อเมื่อ เจ้าของร่วมคนอื่นไม่ยอมร่วมขอรับสิทธิบัตร หรือติดต่อไม่ได้ หรือไม่มีสิทธิขอรับสิทธิบัตร เท่านั้น ซึ่งการที่จะดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้ ก็อาจจะสร้างความยุ่งยากและล่าช้าให้แก่มหาวิทยาลัยได้)

(3) ขาดความคล่องตัวในการอนุญาตให้ใช้สิทธิ เพราะต้องขอความยินยอมจากเจ้าของร่วมคนอื่นก่อน

(4) ปัญหาในการฟ้องคดี ในกรณีของการเป็นเจ้าของร่วมนั้น เจ้าของร่วมทุกคนจะต้องร่วมกันฟ้องคดี ซึ่งหากเจ้าของร่วมบางคนไม่ยินดีที่จะดำเนินการ ก็อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าของร่วมคนอื่นหรือผู้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิได้

ในส่วนของกฎหมายลิขสิทธิ์ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ได้กำหนดให้สิทธิตามกฎหมายลิขสิทธิ์เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ เมื่อได้มีการแสดงออกซึ่งงาน (Expression of Idea) นั้น ซึ่งงานอันมีลิขสิทธิ์อาจจะอยู่ในรูปของงานวรรณกรรม นาฏกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง งานแพร่เสียงแพร่ภาพ หรืองานอื่นใดในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ หรือแผนกศิลปะ สำหรับมหาวิทยาลัย การที่จะได้มาซึ่งลิขสิทธิ์ในงานที่ได้สร้างสรรค์โดยคณาจารย์ นักวิจัย หรือนิสิต/นักศึกษา ก็ต่อเมื่อ งานที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นนั้นเกิดจากการจ้าง หรือตามคำสั่ง หรือในความควบคุมของมหาวิทยาลัย ซึ่งในกรณีวิทยานิพนธ์ของนิสิต/นักศึกษา มีปัญหาว่า ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ดังกล่าวจะตกเป็นของนิสิตซึ่งเป็นผู้สร้างสรรค์ หรือตกเป็นของมหาวิทยาลัย ในกรณีนี้ เป็นปัญหาในการตีความว่างานวิทยานิพนธ์เป็นงานที่ทำขึ้นโดยอยู่ในความควบคุมของมหาวิทยาลัยหรือไม่ หากอยู่ในความควบคุมของมหาวิทยาลัย ลิขสิทธิ์ก็ตกเป็นของมหาวิทยาลัย หากงานดังกล่าวมิได้อยู่ในความควบคุมของมหาวิทยาลัย นิสิต/นักศึกษาก็เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์นั้น

3.4 ข้อเสนอแนะ

ด้วยความไม่ชัดเจนของกฎหมายเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตรหลายๆ กรณี และปัญหาของการเป็นเจ้าของร่วมดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น มหาวิทยาลัยจึงควรที่จะกำหนดนโยบายในเรื่องนี้ให้ชัดเจน เพื่อป้องกันข้อพิพาทที่อาจเกิดขึ้นจากการโต้แย้งสิทธิความเป็นเจ้าของในสิทธิบัตรระหว่างมหาวิทยาลัย คณาจารย์ นักวิจัย หรือเจ้าของทุน และเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาของการเป็นเจ้าของร่วม อันจะทำให้มหาวิทยาลัยมีความคล่องตัวในการได้มาซึ่งสิทธิในสิทธิบัตร หรือในการใช้ประโยชน์จากสิทธิบัตร หรือในการดำเนินการอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับงานสิทธิบัตร นอกจากนี้ หากงานที่นิสิต/นักศึกษา สร้างสรรค์ขึ้น มหาวิทยาลัยเห็นว่ากรณีดังกล่าว มหาวิทยาลัยควรจะเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตร นโยบายของมหาวิทยาลัยก็ควรที่จะกล่าวถึงในเรื่องดังกล่าวให้ชัดเจนเช่นเดียวกันว่ากรณีใดบ้างที่มหาวิทยาลัยจะเรียกร้องหรือไม่เรียกร้องสิทธิในความเป็นเจ้าของ

ในที่นี้มีข้อเสนอแนะต่อมหาวิทยาลัยในการกำหนดนโยบายดังกล่าว ดังต่อไปนี้

3.4.1 นโยบายที่มหาวิทยาลัยจะกำหนดขึ้นมาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานที่คิดค้น/สร้างสรรค์ขึ้นโดยคณาจารย์ นักวิจัย หรือนิสิต/นักศึกษา ของมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยควรจะคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ดังต่อไปนี้ คือ สถานะของผู้สร้างสรรค์ เงินทุนที่ใช้ในการสร้างสรรค์ และสิ่งอำนวยความสะดวก ทรัพยากร หรือสาธารณูปโภคที่ใช้ในการสร้างสรรค์ โดยเงื่อนไขดังกล่าวอาจจะใช้เพียงเงื่อนไขใดเงื่อนไขหนึ่งหรือใช้ร่วมกับเงื่อนไขอื่นๆ ก็ได้

3.4.2 ในกรณีที่ผลงานสิทธิบัตรเกิดจากผู้ร่วมประดิษฐ์หลายคนซึ่งมาจากมหาวิทยาลัยอื่น หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ หรือมาจากภาคเอกชน หรือการประดิษฐ์ได้รับเงินทุนวิจัยจากหน่วยงานผู้ให้ทุนของรัฐ หรือจากภาคเอกชน ในกรณีนี้ มหาวิทยาลัยควรกำหนดจุดยืนให้ชัดเจนว่ามหาวิทยาลัยจะเป็นเจ้าของร่วมกับหน่วยงานดังกล่าว หรือมหาวิทยาลัยจะคงไว้ซึ่งสิทธิในสิทธิบัตรแต่เพียงผู้เดียว ในที่นี้ขอแยกพิจารณาดังนี้

ก. กรณีร่วมประดิษฐ์หรือร่วมวิจัย

การประดิษฐ์ที่เกิดจากการร่วมประดิษฐ์กับมหาวิทยาลัยอื่น หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ ในกรณีนี้ ความเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตรควรจะเป็นเจ้าของร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยกับหน่วยงานที่มีส่วนร่วมในการประดิษฐ์

อย่างไรก็ตาม ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การเป็นเจ้าของร่วมมีปัญหาประการใดบ้าง ดังนั้น เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาดังกล่าว มหาวิทยาลัยควรจะต้องตกลงกับหน่วยงานที่เป็นเจ้าของร่วมในสิทธิบัตร ตั้งแต่ในขั้นตอนของการตกลงทำสัญญาร่วมวิจัยว่า สิทธิในการดำเนินการทุกอย่างที่

เกี่ยวข้องกับผลงานประดิษฐ์ ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา การคงไว้ซึ่งสิทธิ การฟ้องคดี การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ หรือการดำเนินการอื่นใดที่เกี่ยวข้องตกเป็นของหน่วยงานใด ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความพร้อม ประสิทธิภาพ และศักยภาพของหน่วยงานดังกล่าวเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา นอกจากนี้ หากงานสิทธิบัตรดังกล่าว มีการอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธิ และมีรายได้เกิดขึ้น มหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานที่บริหารจัดการก็ต้องแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งให้กับหน่วยงานที่มีส่วนร่วมในการประดิษฐ์ด้วย ส่วนจะเป็นสัดส่วนเท่าใดนั้น มหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานที่บริหารจัดการก็ต้องพิจารณาโดยคำนึงถึง สัดส่วนของเทคโนโลยีที่หน่วยงานอื่นมีส่วนร่วม เงินทุนที่ใช้ในการสร้างสรรค์ เครื่องมือ อุปกรณ์ สาธารณูปโภค หรือสิ่งอำนวยความสะดวกที่ใช้ในการสร้างสรรค์ใครเป็นผู้ที่รับภาระ เป็นต้น

ในกรณีที่เป็นความร่วมมือประดิษฐ์กับองค์กรธุรกิจหรือภาคเอกชน กรณีนี้มหาวิทยาลัยจะเป็นเจ้าของสิทธิแต่เพียงผู้เดียว หรือเป็นเจ้าของร่วมก็ได้

- กรณีที่มหาวิทยาลัยเป็นเจ้าของสิทธิแต่เพียงผู้เดียว มีข้อเสนอสำหรับมหาวิทยาลัย ดังนี้
 - ควรให้สิทธิในการเลือกเป็นรายแรกแก่องค์กรธุรกิจหรือภาคเอกชนที่ร่วมประดิษฐ์ว่าจะขออนุญาตใช้สิทธิ (License) หรือไม่
 - ควรกำหนดให้สิทธิแก่องค์กรธุรกิจหรือภาคเอกชนในการผลิต ใช้ หรือขายผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตรได้ โดยกำหนดค่าตอบแทนในการใช้สิทธิบัตรดังกล่าวไว้ในสัญญาร่วมวิจัย
- กรณีที่มหาวิทยาลัยเป็นเจ้าของร่วมกับองค์กรธุรกิจหรือภาคเอกชน

ในกรณีนี้ มหาวิทยาลัยอาจจะสูญเสียหรือไม่ได้รับรายได้ที่ควรจะได้รับจากผลงานสร้างสรรค์ เพราะองค์กรธุรกิจหรือภาคเอกชนอาจจะผลิตและขายผลิตภัณฑ์โดยไม่แบ่งรายได้ให้กับมหาวิทยาลัย (ซึ่งสามารถกระทำได้ตามกฎหมาย) หรือหากมหาวิทยาลัยจะอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธิ ก็อาจจะไม่ได้รับความยินยอมจากเจ้าของร่วม ดังนั้น เพื่อรักษาผลประโยชน์ของมหาวิทยาลัย จึงมีข้อเสนอต่อมหาวิทยาลัย ดังนี้

 - กำหนดการใช้สิทธิของเจ้าของร่วมที่เป็นองค์กรธุรกิจหรือภาคเอกชนว่าจะใช้สิทธิในการผลิต ใช้ หรือขาย

ผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตรจะต้องได้รับอนุญาตจากมหาวิทยาลัยก่อน โดยมหาวิทยาลัยมีสิทธิที่จะกำหนดเงื่อนไขใดๆ ก็ได้ในการอนุญาตนั้น

- ในกรณีที่สัญญากำหนดให้เจ้าของร่วมที่เป็นองค์กรธุรกิจหรือภาคเอกชนมีสิทธิในการผลิต ใช้ หรือขายผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตรได้ ในกรณีนี้ รายได้ที่เกิดขึ้นจากการขายผลิตภัณฑ์ดังกล่าวจะต้องแบ่งให้กับมหาวิทยาลัยด้วย
- ในกรณีที่สัญญากำหนดให้เจ้าของร่วมที่เป็นองค์กรธุรกิจหรือภาคเอกชนมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการผลิต ใช้ หรือขายผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตร และไม่แบ่งรายได้ให้กับมหาวิทยาลัย ในกรณีนี้ มหาวิทยาลัยจะต้องรวมรายได้ที่มหาวิทยาลัยจะไม่ได้รับไว้ในสัญญาร่วมวิจัยด้วย โดยอาจจะเพิ่มในส่วนของเงินทุนวิจัย หรือเงินอุดหนุนมหาวิทยาลัย เป็นต้น

ข. กรณีรับทุนวิจัย

การประติษฐ์ที่ได้รับเงินทุนวิจัยจากหน่วยงานผู้ให้ทุนซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐ เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) (รวมถึงศูนย์ทั้ง 3 ศูนย์ ของ สวทช. คือ ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ ศูนย์เทคโนโลยีโลหะและวัสดุแห่งชาติ และศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ) สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว.) หรือสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ในกรณีนี้ มหาวิทยาลัยอาจจะเป็นเจ้าของสิทธิแต่เพียงผู้เดียวแต่อนุญาตให้ใช้สิทธิ โดยมีได้เป็นการให้สิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Non-Exclusive) เพื่อประโยชน์ในการศึกษา ค้นคว้า ทดลอง หรือวิจัย โดยไม่คิดค่าตอบแทนแก่หน่วยงานผู้ให้ทุน เหตุผลที่มหาวิทยาลัยควรจะเป็นเจ้าของสิทธิแต่เพียงผู้เดียว คือ การประติษฐ์ที่ขอรับทุนวิจัยนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นงานที่มีองค์ความรู้อยู่แล้ว เพียงแต่รับทุนมาเพื่อพัฒนาหรือทำให้เกิดผลได้จริง หรือมหาวิทยาลัยอาจจะเป็นเจ้าของร่วมกับหน่วยงานผู้ให้ทุนก็ได้ เพียงแต่ในสัญญารับทุนจะต้องกำหนดให้ชัดเจนว่าหน่วยงานใดจะเป็นผู้ดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับผลงานประติษฐ์ ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา การคงไว้ซึ่งสิทธิ การฟ้องคดี การใช้

ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ หรือการดำเนินการอื่นใดที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความพร้อม ประสิทธิภาพ และศักยภาพของหน่วยงานดังกล่าวเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา

นอกจากนั้น หากงานสิทธิบัตรดังกล่าว มีการอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธิ และมี รายได้เกิดขึ้น มหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานที่บริหารจัดการก็ต้องแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งให้กับ หน่วยงานที่มีส่วนร่วมในการประดิษฐ์ด้วย ส่วนจะเป็นสัดส่วนเท่าใดนั้น มหาวิทยาลัยก็ต้อง พิจารณาโดยคำนึงถึง สัดส่วนของเทคโนโลยีที่หน่วยงานอื่นมีส่วนร่วม เงินทุนที่ใช้ในการ สร้างสรรค์ เครื่องมือ อุปกรณ์ สาธารณูปโภค หรือสิ่งอำนวยความสะดวกที่ใช้ในการสร้างสรรค์ใคร เป็นผู้ที่รับภาระ เป็นต้น

ในกรณีที่เป็นการรับทุนวิจัยจากภาคเอกชน ความเป็นเจ้าของสิทธิก็ควรมี หลักเกณฑ์และข้อเสนอแนะเช่นเดียวกับการร่วมวิจัยกับองค์กรธุรกิจหรือภาคเอกชน

ทั้งนี้ นโยบายที่มหาวิทยาลัยจะกำหนดขึ้นมานั้น จะต้องมีความยืดหยุ่น ในองค์กรที่ บริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยมีอำนาจที่จะใช้ดุลยพินิจได้ในบางกรณี เพื่อให้การบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญามีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ มหาวิทยาลัย

นอกจากนี้หากนโยบายของมหาวิทยาลัยกำหนดให้มหาวิทยาลัยเป็นเจ้าของสิทธิใน สิทธิบัตร แต่นโยบายดังกล่าวไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดให้บุคคลอื่นเป็น เจ้าของสิทธิ มหาวิทยาลัยก็ควรจะมีมาตรการเพื่อให้นโยบายดังกล่าวมีผลใช้บังคับได้ ซึ่ง มาตรการหนึ่งที่น่านำมาใช้คือการให้ผู้ประดิษฐ์/ผู้สร้างสรรค์งานสิทธิบัตรทำการโอนสิทธิในการ ขอบสิทธิบัตรให้แก่มหาวิทยาลัย หรือทำสัญญาตกลงกันให้สิทธิในสิทธิบัตรตกเป็นของ มหาวิทยาลัยก่อนมีการทำการวิจัย ทั้งนี้ การที่จะนำมาตรการดังกล่าวมาใช้บังคับ และจูงใจให้ คณาจารย์ นักวิจัย นิสิตหรือนักศึกษาของมหาวิทยาลัยทำการประดิษฐ์คิดค้นหรือสร้างสรรค์ ทรัพย์สินทางปัญญา มหาวิทยาลัยจะต้องมีนโยบายที่เป็นธรรมในการสร้างแรงจูงใจ ซึ่งอาจจะอยู่ ในรูปของค่าตอบแทนทางการเงิน ตำแหน่งทางวิชาการ การประกาศเกียรติคุณ การให้เงินทุน วิจัย เป็นต้น รายละเอียดอยู่ในบทที่ 5

อีกทั้ง หากมหาวิทยาลัยไทยจะร่วมทำวิจัยกับมหาวิทยาลัยหรือบริษัทในต่างประเทศ ใน กรณีนี้ เนื่องจากกฎหมายของแต่ละประเทศกำหนดหลักเกณฑ์การได้สิทธิ การใช้สิทธิ หรือการ อนุญาตให้ใช้สิทธิ เป็นต้น ไว้แตกต่างกัน ดังนั้น เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น มหาวิทยาลัยจึงควรจะได้ตกลงกันให้ชัดเจนในเรื่องดังกล่าวไว้ตั้งแต่ในขั้นตอนการทำสัญญาร่วม วิจัย

สำหรับประเด็นปัญหาในลิขสิทธิ์วิทยานิพนธ์ของนิสิต/นักศึกษา มหาวิทยาลัยควรมีนโยบายให้ชัดเจนว่า มหาวิทยาลัยต้องการเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์หรือไม่ หากมหาวิทยาลัยประสงค์ที่จะเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ เพื่อมิให้มีปัญหา มหาวิทยาลัยก็ควรจะทำความตกลงกับนิสิต/นักศึกษาให้โอนวิทยานิพนธ์ดังกล่าวให้แก่มหาวิทยาลัย โดยในสัญญาจะต้องกำหนดระยะเวลาไว้ด้วยว่าจะโอนภายในระยะเวลาเท่าไร เพราะ หากมิได้กำหนดระยะเวลาไว้ จะถือว่าเป็นการโอนมีกำหนด 10 ปี ทั้งนี้ การที่มหาวิทยาลัยจะออกแต่เพียงนโยบายว่าลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์เป็นของมหาวิทยาลัยนั้น ไม่เพียงพอ เพราะกฎหมายได้กำหนดไว้ว่า การโอนลิขสิทธิ์จะต้องทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้โอนและผู้รับโอน

ในบทถัดไปจะกล่าวถึงรูปแบบและนโยบายในการใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยในเชิงพาณิชย์ ซึ่งในส่วนของรูปแบบประกอบด้วย สัญญาวิจัย การอนุญาตให้ใช้สิทธิ และการจัดตั้งบริษัทใหม่ โดยแบ่งกลุ่มมหาวิทยาลัยตามนโยบายออกเป็น 3 กลุ่ม คือ มหาวิทยาลัยที่มีแนวนโยบายเน้นการอนุญาตให้ใช้สิทธิเป็นหลัก มหาวิทยาลัยที่มีแนวนโยบายเน้นการอนุญาตให้ใช้สิทธิเป็นหลักแต่ให้ความช่วยเหลือเป็นบางส่วนในการจัดตั้งบริษัทใหม่ และมหาวิทยาลัยที่มีแนวนโยบายสนับสนุนส่งเสริมการจัดตั้งบริษัทใหม่